

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

DORIS ČUNOVIĆ

DIPLOMSKI RAD

**SLOBODNO VRIJEME DJECE I
MLADIH**

Petrinja, srpanj 2016.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Petrinja)

PREDMET: OPĆA PEDAGOGIJA

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Doris Čunović

TEMA DIPLOMSKOG RADA: SLOBODNO VRIJEME DJECE I
MLADIH

MENTOR: DOC. DR. SC. MARINA ĐURANOVIĆ

Petrinja, srpanj 2016.

SADRŽAJ

Sažetak	3
Summary	4
1. UVOD	5
2. SLOBODNO VRIJEME.....	6
2.1. Pokušaj definiranja pojma slobodnog vremena	7
2.2. Povijesni osvrt na razvoj slobodnog vremena.....	9
2.3. Slobodno vrijeme u suvremenom društvu.....	10
3. SLOBODNO VRIJEME DJECE I MLADIH	13
3.1. Aspekti i koncepcije slobodnog vremena.....	15
3.2. Mladi i slobodno vrijeme.....	19
3.3. Uloga igre u slobodnom vremenu	20
3.4. Kreativnost učenika u slobodnom vremenu u školi	23
3.5. Slobodno vrijeme i djeca s teškoćama u razvoju	23
3.6. Rizici i zaštitni faktori slobodnog vremena.....	25
4. ULOGA OBITELJI I ŠKOLE U SLOBODNOM VREMENU DJECE I MLADIH	28
4.1. Briga o slobodnom vremenu učenika.....	30
4.2. Slobodno vrijeme i dječja prava.....	31
5. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA	34
6. EMPIRIJSKI DIO.....	38
6.1. Rezultati istraživanja	41
7. ZAKLJUČAK.....	47
PRILOZI.....	48
LITERATURA.....	50
Kratka biografska bilješka	54
Izjava o samostalnoj izradi rada.....	55

Sažetak

Slobodno vrijeme je vrlo važna sastavnica života djece i mladih. To je vrijeme pogodno za razvoj socijalnih i komunikacijskih vještina, međusobnog uvažavanja, suradnje, kreativnog izražavanja. Međutim, to je također i vrijeme pogodno za manifestiranje različitih oblika rizičnog socijalnog ponašanja.

Cilj rada je istražiti prevalenciju aktivnosti slobodnog vremena djece osnovnoškolske dobi. Istraživanje je provedeno na 126 učenika u 2 osnovne škole (Osnovna škola Dragutina Tadijanovića u Petrinji i Osnovna škola Vladimir Nazor u Dugoj Resi). U istraživanju su sudjelovali učenici četvrtih (n=58; 46%) i šestih razreda (n=68; 54%). Konstruiran je upitnik Provođenja slobodnog vremena (9 varijabli) na 3 stupanjskoj skali ordinalnog tipa. Prema dobivenim rezultatima istraživanja učenici osnovnoškolske dobi najviše slobodnog vremena provode družeći se s prijateljima, a najmanje čitajući knjige i koristeći Facebook. Utvrđeno je postojanje spolnih razlika u provođenju slobodnog vremena: djevojčice više nego dječaci pričaju na mobitel i čitaju knjige, dok dječaci više od djevojčica igraju računalne igre. Na Internetu više vremena provode stariji učenici, dakle učenici šestih razreda. Istraživanjem je utvrđena negativna korelacija između školskog uspjeha i provođenja slobodnog vremena na Facebook-u, odnosno kako raste vrijeme koje učenici provode na Facebook-u tako njihov školski uspjeh opada.

Ključne riječi: aktivnosti u slobodnom vremenu, obitelj, slobodno vrijeme, škola, učenici

Summary

Leisure time is a very important part of life of children and young people. It is mainly a time for developing social and communication skills, mutual respect, cooperation and creative expression. However, it is also a time for developing different types of risky social behaviour.

The goal of this thesis is to research the prevalence of leisure activities among primary school children. The research was conducted on 126 pupils in two primary schools (the primary school of Dragutin Tadijanović in Petrinja and the primary school of Vladimir Nazor in Duga Resa). Pupils of fourth (n=58; 46%) and sixth (n=68; 54%) grade were questioned in the research. A Leisure time questionnaire was constructed (9 variables) on 3-level scale of ordinal type. Based on the results primary school children spend most of their leisure time socializing with friends and least of it reading books and using Facebook. Some differences in spending leisure time dependent on gender were also noticed: girls use mobile phones and read books more than boys while boys play computer games more than girls. Ultimately, older children (six-graders) spend more time on the Internet than younger ones. A negative correlation between school success and using Facebook was noticed and the more time children spend on Facebook, the more their academic achievement declines.

Key words: leisure time activities, family, leisure time, school, pupils.

1. UVOD

Slobodno vrijeme ima svoju prošlost, sadašnjost i budućnost. Potrebno ga je sustavno, planirano i učinkovito iskoristiti jer je ono dio našega života. Ono je naša potreba i interes, čimbenik razvoja djece, mladih pa čak i odraslih (Rosić, 2005).

Slobodno vrijeme je vrijeme u kojem je pojedinac oslobođen poslova, obveza i dužnosti prema obitelji, školi, poduzeću ili široj zajednici; vrijeme koje on može oblikovati i ispuniti aktivnostima prema osobnim željama i zanimanjima, radi zadovoljavanja vlastitih sklonosti i razvijanja sposobnosti (Vukasović, 2001).

Slobodno vrijeme značajan je fenomen suvremenog društva, jedan od središnjih problema današnjice i čimbenik koji može imati značajan udio u unaprjeđenju suvremene civilizacije i kulture (Previšić, 2000).

U prvom dijelu rada raspravljat će se o fenomenu slobodnog vremena, dok će se u drugom dijelu prezentirati rezultati provedenog istraživanja kojim se željelo saznati nešto više o načinima provođenja slobodnog vremena učenika osnovnoškolske dobi.

2. SLOBODNO VRIJEME

Rosić (2005) odgoj definira kao temelj čovjeka i društva. Upravo zahvaljujući njemu čovjek je postao društvenim bićem, bićem zajednice i bićem prakse. Odgoj ponajviše usmjerava čovjeka ka onome što tek treba biti, dok manje onomu što on zapravo jest. Zadaća odgoja jest usmjeriti čovjeka ka budućnosti, iako on u sebi nosi i sintezu prošlosti te našu sadašnjost. Čovjeku je odgoj prijeko potreban. Bez njega čovjek ne bi mogao preživljavati te je on upravo čovjekov uvjet života. Odgoj se ne može definirati jednom definicijom jer je vrlo složen. On je tako jedan od osnovnih i trajnih pojava djelatnosti, koja se ostvaruje u svjesnom i namjernom prenošenju društveno – povijesnog iskustva starijih generacija na nadolazeće. Odgoj je također proces formiranja čovjeka kao ljudskog bića. Složen je, dinamičan, dugotrajan, planiran, organiziran i svrsishodno usmjeren. Kako je odgoj vrlo zahtjevan, težak, naporan i nepredvidiv posao koji se ne može olako i usput obaviti, tako ni njegovi rezultati nisu brzo prepoznatljivi niti se mogu lako mjeriti i vrednovati. Odgoj je namjerno učenje odnosno stjecanje motiva, naporan rad odgajatelja na odgajaniku. To je trajan proces jer se čovjek neprestano nalazi u mijenjanju, dok posebni značaj odgoj ima u razdobljima čovjekovog djetinjstva i mladosti jer se u tim razdobljima proces promjena odvija najintenzivnije i upravo tu se postavljaju temelji cjelokupnog života.

Odgoj se dakle zasniva na stvaralačkoj suradnji između odgajatelja i odgajanika, tj. roditelja i djeteta, odnosno doprinosima koje daju oba subjekta za što bolju kvalitetu i rezultat rada. Zadaće odgoja su prilagođavanje čovjeka na unaprijed modelirane načine mišljenja, ponašanja i djelovanja ljudi; zatim osposobljavanje čovjeka za stvaranje promjena u društvu. Odgoj se temelji na punini međuljudskih odnosa, suradnji, interakciji, komunikaciji, kreativnosti, usavršavanju ličnosti učitelja, učenika i roditelja (Rosić, 2005).

Kao i svaka znanost, pedagogija slobodnog vremena ima određeno područje rada u kojem proučava razvoj odgojnog procesa i pedagoških strategija u slobodnom vremenu. U pedagogiji slobodnog vremena odgoj se ne shvaća kao formiranje ljudskog bića izvana već kao emancipacija svih njegovih sposobnosti i mašte. Odgoj u takvom ozračju jest izrazita komunikacijska djelatnost koja povezuje učenika s učiteljem i nastavnim sadržajima. Pedagogija slobodnog vremena nastoji,

oslobađanjem stvaralaštva, mašte i kombinatorike, osposobiti mlade ljude za više oblike kreativnog djelovanja. Ona učenicima ne daje znanje nego ih osposobljava da sami stječu nova i korisna znanja te ovladavaju radnim procesima i slobodnim vremenom prema svojim interesima, mogućnostima i potrebama. Učenici zauzvrat moraju dobrovoljno sudjelovati u radu, stvaralaštvu, inovativnosti i razvijanju vlastitih sposobnosti (Rosić, 2005).

Pedagogija slobodnog vremena proučava mogućnosti odgoja u slobodnom vremenu, sprečava negativne utjecaje u slobodnom vremenu, razvija i potiče formiranje pozitivnih poželjnih uvjeta za odgojno – obrazovni rad u slobodnom vremenu, objašnjava smisao i svrhu, cilj i zadaće odgoja u slobodnom vremenu, upozorava na temeljne zahtjeve, čimbenike, načela i metode rada, savjetuje u društvenom i pedagoškom pogledu kako najfunkcionalnije koristiti slobodno vrijeme u razvoju stvaralaštva, kreativnosti, zadovoljavanju interesa i potreba ljudi (Rosić, 2005).

2.1. Pokušaj definiranja pojma slobodnog vremena

U suvremenim društvima, osobito u onim razvijenijima i bogatijima, slobodno je vrijeme vrlo aktualan fenomen. Njime se ne bave samo stručnjaci i znanstvenici već i političari koji žele dobiti birače za svoje ideje i programe. Dakle, nema onih koji, i bez obzira na stupanj društvenog razvoja, mogu ignorirati slobodno vrijeme. Ono je prisutno u gotovo svim područjima javnog života kako u politici, prosvjeti, kulturi, športu, zdravstvu, radu i socijalnoj skrbi, tako i u vojsci, turizmu, medijima komunikacija i drugdje (Previšić, 2000).

Pojam slobodnog vremena objašnjen je u različitim enciklopedijama, znanstvenim časopisima te stručnim knjigama i udžbenicima. U Enciklopedijskom rječniku pedagogije (1963) pojam slobodno vrijeme tumači se kao vrijeme u kojem je pojedinac potpuno slobodan i kad vrijeme može ispunjavati i oblikovati prema vlastitim željama, a ne prema vanjskoj nuždi ili po nekoj za život neophodnoj potrebi.

Često se slobodno vrijeme zamjenjuje pojmom "dokolica". U svom izvornom značenju dokolica je upravo slobodno vrijeme. Dokolica, slobodno vrijeme, dokonica; dokoličan je onaj koji nije zauzet poslom; koji je besposlen, dokon (Anić, 2009).

Vrijeme u kojem je mladi čovjek oslobođen od škole i školskih obveza, eventualnih obveza koje od njega traže roditelji, npr. u vezi s obiteljskim ili bilo kakvim drugim zaduženjima, kada nije okupiran poslovima koje od njega zahtijeva društvo, a koje sam nije preuzeo potpuno dobrovoljno (Janković, 1973).

Vukasović (2001) slobodno vrijeme definira kao vrijeme u kojem je pojedinac oslobođen poslova, obveza i dužnosti prema obitelji, školi, poduzeću ili široj zajednici; vrijeme koje on može oblikovati i ispuniti aktivnostima prema osobnim željama i zanimanjima, radi zadovoljavanja vlastitih sklonosti i razvijanja sposobnosti.

O pojmovnom određenju slobodnog vremena postoje različita mišljenja. Za neke je ono vrijeme koje pojedinac ima na raspolaganju bez ikakve obveze. Prema drugima slobodno je vrijeme prilika za ostvarenje čovjekove slobode i osobnog razvoja. Neki upozoravaju na opasnost kada se slobodno vrijeme svede na pasivno korištenje raznolikih sadržaja koji se nude. Danas nije problem kako doći do slobodnog vremena, već kako ga ispuniti (Rosić, 2005).

Slobodno vrijeme tumačimo kao dio života svakog čovjeka, postoji svakoga dana i u svakoj sredini, ali je različito s obzirom na dob, spol, zanimanje, mjesto boravka, razvijenost sredine, stupanj interesa, ciljeve društvenog poretka i njegove mogućnosti. Ovo vrijeme čovjek može koristiti za odmor, zabavu, za stjecanje novih iskustava i kulturno bogaćenje (Rosić, 2005).

Slobodno vrijeme značajan je fenomen suvremenog društva, jedan od središnjih problema današnjice i čimbenik koji može imati značajnu ulogu u razvoju suvremene civilizacije i kulture. Ono je univerzalna pojava modernog društva, njegovo je smisleno provođenje pedagoška kategorija i važno područje odgojnog rada (Previšić, 2000).

Mladom čovjeku slobodno vrijeme znači i široku mogućnost za razvoj i provjeru svojih sposobnosti; u njemu on otkriva svoje interese i sklonosti, upoznaje sebe i

druge, slobodno uređuje i razvija odnose prema drugima, prema sebi, prema sredini, na svojevrsan način upoznaje i razvija svoje potrebe, upoznaje i mijenja okolnosti, naročito za potvrđivanje i učvršćivanje svoga slobodnog vremena (Rosić, 2005).

2.2.Povijesni osvrt na razvoj slobodnog vremena

Čovjekovo slobodno vrijeme predmet je rasprava od antičkih vremena pa sve do danas, ali se kao društveni fenomen proučava tek u industrijskom društvu. Na samom početku društvenog razvoja, za većinu ljudi bilo je to neko sasvim neodređeno vrijeme, dok je danas neizostavni dio čovjekove svakodnevice. Također, podjela rada imala je izravan utjecaj na prava i mogućnosti pojedinca u korištenju slobodnog vremena. Božović (1979, prema Rosić, 2005) navodi da je u primitivnim društvima slobodno vrijeme nastajalo u uvjetima borbe za egzistenciju. Međutim, nalazi o ukrasnim predmetima, namijenjenim potrebama življenja, upućuju na to kako ih je čovjek ukrašavao u vremenu kada nije bio zauzet za opstanak. Isto se može zaključiti i za prostor u kojem je čovjek prije obitavao, o čemu svjedoče oslikane nastambe. U prvobitnoj zajednici slobodno vrijeme ovisilo je isključivo o statusu pojedinca u obitelji, odnosno plemenu.

Filozofski pak pristup slobodnom vremenu zasniva se na poimanju života koji je pripadao vladajućoj klasi. Ono se tumačilo kao način življenja kojemu treba težiti. Prema tome, slobodno vrijeme se nameće kao oblik bogatijeg života. Upravo su ga bogatstvo i moć toga vremena učinili mogućim. Pravo na slobodno vrijeme polagali su građani koji su bili slobodni te su ga koristili za unapređivanje stanja uma, duha i karaktera (Rosić, 2005).

Granica između slobodnog vremena i proizvodne djelatnosti određena je klasnom pripadnošću. U antičko doba to je bila granica između robova i gospodara. Pa se tako slobodno vrijeme odnosilo samo na slobodne građane, za koje su bile organizirane razne igre, predstave i svečanosti. Uspostavom feudalnog društva, nema bitnih promjena, no može se izuzeti utjecaj crkvenih vlasti na društveni život. Crkva se tako kod plemstva uspjela izboriti za jedan slobodan dan u tjednu (to je nedjelja) kada je vrijeme određeno za molitvu i odmor. Slobodno je vrijeme, naime, svećenstvo i plemstvo koristilo organiziranjem različitih sadržaja zatvorenog tipa, na svojim

posjedima. Tek je uspostavom industrijskog društva pravo na slobodno vrijeme postalo izjednačeno u društvenim slojevima. Većina teoretičara nastanak slobodnog vremena veže uz to razdoblje, upravo zbog mogućnosti što ih pruža industrijsko društvo. Slobodno vrijeme prati razvoj društva i uloge čovjeka u njemu kao pojava, djelatnost i proces (Rosić, 2005).

2.3.Slobodno vrijeme u suvremenom društvu

Krajem devetnaestog i tijekom dvadesetog stoljeća za kvalitetnije provođenje slobodnog vremena podižu se kazališta, otvaraju se pučka i radnička sveučilišta, narodne i pučke knjižnice, čitaonice te vrlo značajna političko – patriotska nacionalna sokolska društva. Sportske aktivnosti također pronalaze svoju vrijednost u slobodnom vremenu čovjeka pa se tako njeguje biciklizam, planinarenje, streljaštvo, mačevanje, skijanje, nogomet, lov, ribolov i slično (Vidulin – Orbanić, 2008).

Nakon Drugog svjetskog rata nastavlja se proces obogaćivanja slobodnog vremena pa se tako osnivaju razna društva poput: Crvenog križa, Jadranske straže, Aerokluba, razna literarna društva i zborovi. Glavnu ulogu u provođenju slobodnog vremena ipak preuzimaju obitelji i škola. Dvadeseto stoljeće tako postaje stoljeće slobodnog vremena, vremena kojeg valja korisno isplanirati i ciljano usmjeriti te vremena koje obogaćuje čovjekov život uopće (Vidulin – Orbanić, 2008).

Bilo kakvo autonomno i vrlo aktivno djelovanje kroz igru, hobi ili stvaralaštvo podrazumijevaju konkretne i planirane aktivnosti koje mogu dovesti do temeljnih promjena u životu. Slobodno, ali osmišljeno vrijeme, čine život smislenijim, raznovrsnijim, organiziranijim i kreativnijim. Mladi svoju individualnost razvijaju primjerenim programima, amaterski upoznaju znanstveno – tehničke – umjetničke – sportske sadržaje i aktivnosti. No, slobodno je vrijeme uvelike određeno društvenim položajem mladih, njegovim cjelokupnim životnim iskustvom te izgrađenim navikama, isto tako i njegovim individualnim potrebama i mogućnostima koje mu pruža društvena sredina. Njihov je izbor hoće li oni to vrijeme provesti opuštajući se, aktivno ili pasivno, u zabavi, igri ili stvaralaštvu (Vidulin – Orbanić, 2008).

Vidulin – Orbanić (2008) navodi četiri potrebe mladih koje uviđamo u današnjem poimanju slobodnoga vremena, a to su: potreba za zabavom, potreba za odmorom, potreba za rekreacijom i potreba za kulturnim aspektom provođenja slobodnog vremena.

Potreba za zabavom - zabava zapravo služi mladima za ispunjenje vremena koje im ostaje na raspolaganju nakon obavljenih školskih obveza, a upravo zabavni sadržaji iziskuju malen ili nikakav angažman. To vrijeme koriste izlazeći u disko klubove, gledajući televizijski program, čitajući „žuti tisak“, slušajući glazbu različite kvalitete. Takva je „kultura“ stvorena prema masovnim normama industrijske proizvodnje, raširena je sredstvima masovne difuzije i obraća se široj populaciji.

Potreba za odmorom – odmorom pojedinac obnavlja svoje produktivne i reproduktivne snage, opušta se od napetosti svakidašnjeg života. Odmor se može shvatiti kao pasivan čin, ali i kao regeneracija snage i energije. Odmor može biti mirno opuštanje, san ili drijemanje, ali svakako i listanje časopisa ili čitanje knjige. Vrijeme odmora također se može iskoristiti i tehnikama opuštanja na primjer bavljenje jogom. Odmor sve više iščezava iz dnevnog života zbog užurbanosti suvremenoga načina života i pritiska okoline.

Potreba za rekreacijom – već desetljećima egzistiraju različiti oblici okupljanja djece i mladih u školskom razdoblju u izvannastavne i izvanškolske aktivnosti kao što su sportske aktivnosti, kulturno – umjetničke, tehničke i ostale srodne aktivnosti. Najčešće se odvijaju u sklopu škole, udruga, organizacija, pokreta i saveza koji su otvoreni svima koji se žele uključiti, omogućavajući bavljenje konkretnim programom.

Kulturni aspekt provođenja slobodnog vremena – kultura je širi pojam društva, uključuje materijalna i duhovna dobra; ona održava i prenosi tradiciju; pojam kulture uključuje znanje, vjerovanje, umjetnost, moral, zakon, običaje, odnosno kulturne činjenice i građu; kultura označava proizvodnju novog mišljenja, potiče otkriće i stvaralaštvo. Kulturni aspekt slobodnog vremena podrazumijeva vrijeme pogodno za razmišljanje i za stvaranje kritičkog stava prema pojavama i svijetu. S njim se povezuje obrazovni sustav, koji treba naučiti kako učiti te kako kvalitetno ispuniti slobodno vrijeme. Organizirane kulturno – umjetničke aktivnosti osiguravaju

kulturni prosperitet, potiču razvoj sposobnosti, umijeća, vještina, njeguju stvaralaštvo, ali i navikavaju mladež na kulturu provođenja slobodnog vremena. U tom smislu kultura osigurava osobno i društveno vrijedan i koristan način života. Pod kulturom provođenja slobodnog vremena podrazumijeva se pozitivan i optimalan aspekt njegovog korištenja u vidu učenja, usavršavanja, razvijanja osobnosti i stvaralačkog doprinosa. Slobodno vrijeme je iznimno pogodno za usavršavanje osobnosti, kako na intelektualnom, tako i na emocionalnom planu. U njemu se stvaraju uvjeti za razvoj dispozicija, sklonosti, vještina, također se otkriva i nadarenost za određeno područje te pogoduje razvoju svih ljudskih kvaliteta. To je vrijeme za kritičko promišljanje, osobnu nadogradnju, stvaranje, za odgoj i učenje, kulturni doprinos te za promicanje kulture življenja. Škola nudi posebne programe namijenjene učenicima u slobodnom vremenu, a upravo preko tih programa afirmira se velik broj djece, a škola dobiva specifičan pečat prepoznatljivosti. Upravo sudjelovanjem odnosno uključivanjem u kulturu, samim time i u kulturne aktivnosti, u svom procesu samoostvarenja pojedinac biva sam stvarateljem kulture, odnosno stvarateljem društvenog i osobnog identiteta. U današnjem društvu mali se broj populacije okreće kulturnim vrijednostima i aktivnostima koje doprinose oblikovanju opće kulture. Odgovor na pitanje na koji način mlade educirati o kulturi provođenja slobodnoga vremena, pronalazi se u školi kao instituciji jer je upravo škola pravo mjesto za to. Kvalitetne izvannastavne aktivnosti mjesto su učenikova suživota s drugima, druženja i razvoja. Školskim i izvanškolskim aktivnostima mladima se pruža „ruka pomoći i podrške“, a na njima je hoće li je oni prihvatiti ili odbiti.

3. SLOBODNO VRIJEME DJECE I MLADIH

Slobodnog vremena je bilo i bit će. Stoga ga je važno sustavno, planirano i učinkovito iskoristiti ga jer je ono dio našega života, naša potreba i interes. Naročito je važan čimbenik u razvoju djece, mladih pa čak i odraslih (Rosić, 2005).

Razlog proučavanja pedagogije slobodnog vremena potaknut je prebrzim razvojem elektronskih medija koji utječu na život ljudi, a naročito onih najmlađih. Današnja računala, tableti, pametni telefoni i Internet omogućavaju različite modele učenja, stvaralaštva, potiču kreativnost i navode nas na razmišljanje. Na ljudima je žele li to prihvatiti ili ne (Rosić, 2005).

Naime, djeca i mladi kao i odrasli slobodno vrijeme mogu provoditi i na drugačije načine. Na primjer ostvarivanje rekreacije, osnivanje športskih klubova, sudjelovanje u raznim igrama za mlade, voditi i promovirati zdrav život (Rosić, 2005).

Slobodno vrijeme je svakako jedan drugačiji pristup cjelokupnom sustavu odgoja i obrazovanja u kojem dijete, učenik, mlada osoba, odrastao čovjek postaje aktivni čimbenik svoga razvoja. Ono oblikuje čovjekovu osobnost, razvija slobodu i vlastiti integritet (Rosić, 2005).

Danas se škole trude ponuditi djeci i mladima mnogobrojne slobodne aktivnosti koje oni izabiru po vlastitom nahođenju. Učitelji također uz redovnu nastavu pokušavaju koliko su u mogućnosti i ostvariti neke aktivnosti koje bi djeci i mladima bile zanimljive. Često učenici daju svoje prijedloge kako zajedno provesti slobodno vrijeme nakon školskih obveza. U nastavi se danas sve više govori o raznim mogućnostima provođenja slobodnog vremena, tako „slobodno vrijeme“ može biti i tema na satu razrednog odjela. Ova tema može se iskoristiti i za debatu u razredu kao pozitivnih i negativnih utjecaja slobodnog vremena na mlade, odnosno izbor pravih ili pogrešnih aktivnosti u slobodno vrijeme (Rosić, 2005).

Slobodno vrijeme ima više namjena, tako ono služi za zabavu, razonodu, odmor, rekreaciju, tjelesnu i psihičku relaksaciju, stvaralaštvo, razvoj ličnosti, obavljanje poslova osobne prirode kao što je odlazak u slastičarnicu, kafić, u kazalište, kino,

izložbe, šetnju gradom. Ono također služi i za ljenčarenje, razmišljanje, odmor, maštanje, gledanje televizije, igranje igrica na računalu i ostalo (Rosić, 2005).

Neadekvatno korištenje i provođenje slobodnog vremena može dovesti i do lošeg društva, uzimanja droga i alkohola. Zato je zadatak roditelja, kao i učitelja, konstantno praćenje, usmjeravanje, davanje dobronamjernih savjeta mladima, kako bi razvili trajnu naviku konstruktivnog i racionalnog provođenja slobodnog vremena. Potrebno je sve ono pozitivno razvijati, bogatiti i poticati, a ono štetno sprečavati. To se može postići usmjeravanjem djece, još predškolske dobi, na zdravo društvo, uzorne pojedince, kako bi i oni sami kad odrastu to prenosili na svoje potomke (Rosić, 2005).

Kako bismo saznali što zanima djecu, potrebno je na početku školske godine ispitati njihove interese, otkriti čime se žele baviti, ustanoviti količinu slobodnog vremena te prema tome dogovoriti sadržaje i napraviti program po danima. Odgajanik nikada ne smije biti samo pasivan promatrač već u svemu mora sudjelovati aktivno. Njegovi interesi moraju biti podložni promjenama. Ako zbog nekog razloga odgajaniku neka aktivnost postane dosadna, potrebno ju je mijenjati jer će na taj način biti zadovoljniji odnosno sretniji. Organizaciju slobodnog vremena treba ispuniti korisnim, zanimljivim i atraktivnim sadržajima koji će privući pažnju pojedinca (Rosić, 2005).

Nakon pružanja svih mogućnosti sudjelovanja u najrazličitijim aktivnostima, uvažavanjem želja i slobode izbora, od velike je važnosti i dati prostora djeci, mladima i odraslima da se opuste i da barem jedan dio slobodnog vremena provode sami sa sobom. Kako bi slobodno vrijeme bilo provedeno što kvalitetnije važan je gotovo jednak omjer organiziranog, kao i onog neorganiziranog dijela vremena (Rosić, 2005).

Zbog sve bržeg razvoja elektronike, razvijene industrije, tehničkih strojeva koji sve više zamjenjuju rad ljudskih ruku brže se i obavljaju određeni poslovi i koji su prije duže trajali te tako nastaje višak vremena. Kada je čovjek oslobođen radnih i profesionalnih obaveza, tada on slobodno raspolaže svojim vremenom. Tako je slobodno vrijeme prava stvarnost svakog čovjeka (Rosić, 2005).

Mnoga djeca, mladi pa i odrasli pitaju se svakodnevno kako na najbolji način iskoristiti svoje slobodno vrijeme. Kako se za njega pripremiti, odnosno kako za nj pripremiti pojedinca i društvo. Javljaju se mnoge teškoće vezane za provođenje slobodnog vremena, upravo zato jer je nedovoljno stručnjaka koji bi proučavali i radili isključivo u aktivnostima slobodnog vremena. Često su problem i manje sredine u kojima je manja ponuda mogućnosti i mjesta na kojima bi djeca i mladi provodili svoje slobodno vrijeme. Također problem su često i sredstva, materijalni uvjeti te premali broj zainteresiranih za određenu aktivnost, koja se u tom slučaju ne može odvijati bez određene skupine djece ili odraslih (Rosić, 2005).

Rosić (2005) govori da se slobodno vrijeme ostvaruje na dva načina i to funkcionalno i intencionalno. Funkcionalno proistječe iz života u obitelji, odnosno sredini u kojoj se pojedinac nalazi. Svoje neorganizirano slobodno vrijeme pojedinac provodi po individualnom programu, spontano sam za sebe, prema osobnim željama bez nekog posebno formaliziranog programa. Intencionalno slobodno vrijeme proistječe iz programiranja raznih vrednota kojima se otvaraju mnoge mogućnosti za odgoj u raznovrsnim interesnim grupacijama u kojima se rad razvija u skladu s interesima mladih. Taj organizirani dio slobodnog vremena postavljen je kao otvoreni sistem s određenim brojem mogućih elemenata organiziranog djelovanja. Dok sudionici aktivnosti odlučuju o sadržajima, vrstama i oblicima svojih aktivnosti u slobodnom vremenu.

Činjenica je da mladi raspoložu s razmjerno više slobodnog vremena od odraslih isto kao i iz uloga koje se tom vremenu propisuju jer je za velik dio te populacije proces socijalizacije još uvijek aktualan. Slobodno vrijeme je nužnost, smisao i sastavni dio života djece, mladih i odraslih te je potrebna njegova svakodnevna prisutnost. Tijekom dana i tjedana potrebno ga je funkcionalno, fleksibilno i racionalno rasporediti i naravno, što je najvažnije, prilagoditi potrebama, željama i mogućnostima pojedinca (Rosić, 2005).

3.1.Aspekti i koncepcije slobodnog vremena

Važan zadatak društvene zajednice je uvesti odgoj u slobodno vrijeme u odgojno – obrazovni proces. Kako je slobodno vrijeme, vrijeme odgoja razonode, razvoja i

potvrđivanja ličnosti i socijalizacije, tako je ono i velik izazov odgoju, obrazovanju i pedagogiji (Previšić, 2000).

Janković (1973) smatra kako se na području odgoja nailazi na mnoge propuste, kako kod odraslih, tako i kod mladih generacija. Nije problem samo u organizaciji slobodnog vremena već istovremeno i odgoj ljudi za slobodno vrijeme, tako iznosi mišljenje da ljude treba odgajati tako da mogu ne samo kontrolirati industriju slobodnog vremena, već je i prema svojim zahtjevima i ukusu usmjeravati. Radni ljudi se znaju i mogu lakše i brže izboriti za slobodno vrijeme, ali je pred njima vrlo težak zadatak kada moraju usvojiti kulturu njegova društveno – pozitivnog korištenja. Pomoću slobodnog vremena treba razviti smisao za njegovo pozitivno iskorištavanje, tako da ljudi postanu kulturni korisnici slobodnog vremena koje se danas u obliku „dobre i loše robe“ sve to više nudi na tržištu svakodnevnog života.

Aktivnosti slobodnog vremena nisu ponajprije rekreativnog i relaksacijskog karaktera, već su i stvaralačke, jer omogućavaju razvoj čovjekovih stvaralačkih sposobnosti i preko granica obaveznog rada, u skladu s identitetom njegove ličnosti. Stvaralaštvo čovjeka ne ograničava se samo na proizvodnju već seže i u promjenu društvenih odnosa, u ponašanje ljudi. Ono tako obuhvaća sve mogućnosti čovjekova života (Rosić, 2005).

Današnji mladi pokušavaju sve više dokazivati se društvu, uz to imaju i veliku potrebu za eksperimentiranjem i vrlo su radoznali, a to često može završiti neslavno (Rosić, 2005).

Pedagogija slobodnog vremena istražuje učinke na organizaciju života u slobodno vrijeme djece, mladih i odraslih. Kod osoba školske dobi promatra pozitivne i negativne učinke. Čimbenici koji kod djece, a osobito kod mladih znatno utječu njihov izbor aktivnosti u slobodno vrijeme jesu mediji, vršnjaci, okruženje, obitelj, učitelji i slično (Janković, 1973).

Pedagoški osmišljene aktivnosti slobodnog vremena imaju dvije temeljne funkcije, a to su odgoj i obrazovanje u slobodnom vremenu i odgoj i obrazovanje za slobodno vrijeme. Utječu na organiziranu, osmišljenu i raznoliku provedbu slobodnog vremena stvarajući pritom pozitivan odnos prema slobodnom vremenu kod mladih. Na taj način odgoj i obrazovanje u slobodnom vremenu osigurava

osmišljavanje, organiziranje i izbor aktivnosti, dok odgoj i obrazovanje za slobodno vrijeme priprema za isto (Janković, 1973).

Janković (1973) spominje tri funkcije slobodnog vremena, a to su: odmor, razonoda i razvoj ličnosti.

1. Odmor

Jedna je od osnovnih potreba svakog čovjeka i temeljna funkcija slobodnog vremena. Postoje brojne aktivnosti slobodnog vremena koje su namijenjene odmaranju. Počevši od običnog prekidanja rada pa sve do aktivnih oblika kao što su šetnja, društvene i pokretne igre, lagana gimnastika, kupanje, sunčanje, manji izleti, vožnje automobilom, čamcem, biciklom i slično. Aktivnosti ovoga područja mogu se provoditi kod kuće, u prirodi, na raznim mjestima, individualno i kolektivno, u različito vrijeme i bez namjere postizanja druge svrhe osim odmora.

2. Razonoda

Aktivnosti ove funkcije vremena uključuju raznovrsnije društvene i kulturne sadržaje. Vrlo je slična odmoru jer i ona služi stanovitom osvježenju i stvaranju vedrog raspoloženja. Aktivnosti koje služe funkciji zabave i razonode su ponajprije raznovrsne društvene i pokretne igre, bavljenje sportovima, posjećivanje kina, zabava i priredaba, plesova, praćenje televizijskih programa, čitanje zabavne literature i slično. Ove aktivnosti svojstvenije su mladim generacijama, ali su potrebne i odraslom čovjeku, jer su vedrina i dobro raspoloženje stanja koja obogaćuju čovjekov život, a ujedno su i važno svojstvo komunikativnosti i odnosa među ljudima.

3. Razvoj ličnosti

Pod brojnim utjecajima tehničke civilizacije, čovjek treba što svestranije izgrađivati svoju ličnost kako bi se mogao uspješno prilagoditi djelatnostima društvenoga kretanja i u njih uključiti. Osobito značenje u procesu formiranja ljudi za bolje obavljanje radnih zadataka, ima upravo razvoj ličnosti. Aktivnosti namijenjene razvoju ličnosti jesu djelatnosti sa zdravstvenog, moralnog, fizičkog, estetskog, kulturnog, stručno-obrazovnog, znanstvenog informativno-poučnog, političkog i raznih drugih područja.

Rosić (2005) navodi tri osnovna oblika pedagoškog iskorištavanja slobodnog vremena, a to su:

1. formativni – kada se bogatim i raznovrsnim sadržajima utječe na razvoj zdrave, kulturne i stvaralačke ličnosti
2. preventivni – kada se jačanjem pozitivnih utjecaja mogućnošću izbora vrijednih sadržaja uklanjaju negativni utjecaji i društveno škodljivi postupci u slobodnom vremenu
3. kurativni – kada se koriste kao sredstvo preodgoja, osobito u ustanovama za rekreaciju i resocijalizaciju

Postoje četiri koncepcije slobodnog vremena, koje navodi Rosić (2005), a to su: slobodno vrijeme kao preostalo vrijeme, slobodno vrijeme kao aktivnost, slobodno vrijeme kao funkcionalno vrijeme i slobodno vrijeme kao sloboda. O svakom od njih će biti riječi u daljnjem tekstu.

Slobodno vrijeme kao preostalo vrijeme smatra tipičnim za industrijska društva u kojima je posao postao dominantni čimbenik svakodnevnog života prema kojemu se ravna sve ostalo. Brojna su istraživanja u kojima se identificiraju načini na koje ljudi strukturiraju vrijeme oko dimenzija poput kućnih poslova, spavanja, održavanja, posla i slobodnog vremena. Glavna je kritika ovakvih tipova istraživanja koncepcije slobodnog vremena kao „preostalog“ vremena nakon izvršavanja obveza, je da odražava pogled na život sa stajališta muškaraca, dok žensko iskustvo ignorira. Postavlja se pitanje koje su uopće prednosti i nedostaci ovakve koncepcije vremena? Neke od slabosti prema Rosiću (2005) su primjerice nemogućnost kalkuliranja neplaćenog posla, rad ljudi koji su nezaposleni ili rad domaćica. Pa je stoga većina ljudi ignorirana.

Model slobodnog vremena kao aktivnosti povezan je s definicijom slobodnog vremena kao nizom aktivnosti u kojima ljudi sudjeluju prema svom izboru. Takve aktivnosti su često karakterizirane kao igra ili zadovoljstvo, odnosno kao rekreacija. Ovdje je fokus na sadržajima aktivnosti, odnosno na potencijalnoj kvaliteti kao iskustvu nekog pojedinca. Neki od nedostataka ove koncepcije su zanemarivanje pasivnog slobodnog vremena te nesiguran status aktivnosti poput religije i dobrotvornog posla (Rosić, 2005).

Rosić (2005) koncepciju slobodnog vremena kao funkcionalnog vremena, promatra u kontekstu izvođenja korisnih funkcija za pojedince i društvo. Neki od nedostataka ove koncepcije su promatranje slobodnog vremena u terminima utilitarnosti, instrumentalnosti, tendira ka ignoriranju intrinzične motivacije te preneglašava socijalnu dimenziju na račun individualne.

Koncepcija u okviru slobodnog vremena kao slobode, u povijesti se odnosila samo na elitu, koja je imala vremena i ekonomsku nezavisnost da si dopusti razvijanje životnog stila unutar slobodnog vremena pod idealnim okolnostima. Negativna konotacija slobodnog vremena dolazi iz Starog Rima, gdje se vrijeme provodilo u arenama gledajući gladijatorske borbe. Ova perspektiva fokusirana je na subjektivne dimenzije slobodnog vremena, odnosno na kvalitetu iskustva (Rosić, 2005).

3.2.Mladi i slobodno vrijeme

Već od djetinjstva djeci je važno omogućiti da veći dio svog slobodnog vremena provedu u igri, kako sami ili s roditeljima, tako i sa svojim vršnjacima, šetnji prirodom, bavljenjem nekim sportom i slično. Kada je riječ o hobijima oni su danas češće vezani uz računalo, a rjeđe uz kulturne aktivnosti (Rosić, 2005).

Slobodno vrijeme mladih sve više ispunjava tzv. disko – kultura. Disko klubovi prilagodili su se raznovrsnoj klupskoj sceni, u njima mladi „brišu“ stvarnost života i proizvode stanje transa. U njima su mladi opušteni kao kod kuće, a istodobno im se pruža prilika za neko iznenađenje, novi susret, novi doživljaj (Rosić, 2005).

Televizija neprestano propagira ideologiju tijela, zdravlja, glazbe, hrane preko serija, u video spotovima, filmovima i časopisima za mlade. Nestalo je tradicionalno gledanje televizije pojedinih emisija od početka do kraja, danas je televizor stalno uključen te ako na pojedinom kanalu nema ništa zanimljivo, traže se novi, jer se uvijek negdje nešto događa (Rosić, 2005).

Rosić (2005.) dijeli aktivnosti u slobodno vrijeme na: kućne, vanjske i kombinirane.

U kućne spadaju: računalo, gledanje televizije, čitanje uz obrazovanje, kartanje, modeliranje, obrt, čitanje „težih“ knjiga, čitanje automobilskih časopisa, kuhanje, ručni rad, kolekcionarstvo, sauna, fitness, izležavanje, čitanje ženskih revija, slušanje zabavne glazbe, telefoniranje, kućno pospremanje, slušanje „narodnjaka“.

Pod vanjske aktivnosti, odnosno aktivnosti koje se ostvaruju izvan kuće: tečajevi, jogging, izleti, sportske priredbe, šetnje, razgledavanje dućana, kupovanje, odlazak u strane restorane, suradnja u nekoj udruzi, kazalište, koncerti, kino, domaći restorani, muzeji, lutanja, crkvene mise, kafići, disko – klubovi.

Aktivnosti koje se mogu provoditi i kod kuće i izvan nje, odnosno kombinirane aktivnosti: slušanje glazbe, popravljavanje stvari, aktivan sport, fotografiranje, razgovaranje, pomaganje, sviranje, pjevanje, društvene igre, sajmovi, prezentacije.

3.3.Uloga igre u slobodnom vremenu

Andrijašević (2000) navodi kako je igra kao sadržaj slobodnoga vremena svakog čovjeka iznimno važna i sve potrebija, jer na kraju upravo ona u svojoj potpunosti oslobađa čovjeka, vraća mu njegova kulturološka i socijalna obilježja. Definiira igru kao druženje, smijeh, radost, zadovoljstvo, neizvjesnost i slobodu koja oplemenjuje biće i stvara ga potpunim. Navodi kako igra današnjeg čovjeka sve više dobiva obilježja robe. Tako su sudionici sportskih igara često neispunjenih očekivanja, a plaćanje igrača da igraju po pravilima drugih s rezultatom kao jedinim i najvažnijim ciljem, ruši se koncepcija slobode odnosno ljepota igre.

Nadalje, Andrijašević (2000) ističe činjenicu kako se ljudi danas, bez obzira na spol, dob i društveni status ipak žele igrati. Smijeh, koji je jedinstveno obilježje svakog čovjeka i kojeg je moguće izazvati zabavom, a ona je upravo igra. Stoga i ne čudi ako većina djece, mladih pa nerijetko i odraslih izabiru upravo nju kao motivaciju za provođenjem svojega slobodnog vremena. Određena vrsta igara i njezino umjerenom primjenjivanje je ujedno i vrlo zdravo za ljudski organizam.

Svaka igra, naravno, ima svoja određena pravila kojih se sudionici igre moraju pridržavati ili bi barem trebali pokušati jer oni dobrovoljno sudjeluju u njoj. Ona može biti određena vremenom, prostorom, brojem sudionika, vrstom rekvizita i

opremom. Povezuje i igru s inteligencijom, zato ju svrstava pod sadržaje koji ju potiču kao način rješavanja različitih problema. Igra je nabijena, kako emocijama, tako i intelektualnim karakteristikama. Temeljna odlika svake igre jest prisutnost emocija kao čimbenika želje za sudjelovanjem u njoj, a ne pokazivanje intelektualne nadmoći (Andrijašević, 2000).

Igre se dijele prema dobi sudionika. Za djecu su to više neke zabavne igre, sa i bez rekvizita kao na primjer: trčanje, igra lovice, sanjkanje, preskakanje vijače, brojalice, štafetne igre i druge. Postoje i igre za odrasle, to su češće neke ozbiljnije društvene igre, različiti kvizovi znanja, različiti plesovi i drugo. Odrasli također uživaju i u aerobiku, različitim sportskim igrama koje im služe kao zabava, opuštanje, ali i rekreacija nakon napornog rada na poslu. Cilj ovakvih igara je u zabavi, u okupljanju u što većem broju te druženje. Andrijašević (2000) zaključuje kako igra upotpunjuje čovjekov život, oplemenjuje i potiče optimizam te stvara u čovjeku emocionalnu ravnotežu koju svakodnevni život nerijetko narušava.

Pećar – Mraković i Mraković (2000) pisale su o pomanjkanju slobodnog vremena kao ograničavajućem čimbeniku igre djece i mladih. Navode kako trenutno ne postoji sredstvo niti način koji bi mogli biti eventualna zamjena mišićnoj, odnosno motoričkoj igri. Zadovoljenje potrebe za igrom, naročito u djetinjstvu i mladosti ima pozitivnog udjela u razvoju svih ljudskih obilježja. Dok nedostatak igre utječe na pad antropoloških obilježja, a samim time narušava i biološki, psihološki i socijalni razvoj. Stoga zaključuju da se s razlogom tvrde da je igra „duševna hrana“ koja je neophodna potreba koju treba svakodnevno podmirivati. U svom radu također navode kako zbog rastućih školskih obveza, djeca satima sjede u školi, pa tako i kod kuće učeći u svoje slobodno vrijeme. Na taj način nestaje vrijeme igre, a to je štetan pritisak na djetinjstvo. Također razne igre koje omogućavaju tehnički uređaji, zamjena su mišićnoj igri, a takvom vrstom igre ne može se smanjiti prekomjerna tjelesna težina niti ostale motoričke, pa ni funkcionalne sposobnosti. Noćni izlasci često postaju loša zamjena prirodnoj slobodi, upravo zbog cjelodnevne okupacije školskim obvezama, te ostane li takvo stanje, ne bi bilo čudno očekivati porazne rezultate u rastu, razvoju, zdravlju pa i u odgoju. Kao moguće mjere za promjenu ovakvoga današnjeg stanja predlažu veću odgovornost roditelja, udruga, predškolskih i školskih institucija koji skrbe o djeci i mladeži u smislu stvaranja uvjeta i mogućnosti za igru u njihovom slobodnom vremenu. Smatraju kako bi prije

svoga djeteta, jer upravo oni mogu bitno utjecati na školstvo u smislu takvih promjena.

Mišigoj – Duraković (2000) ističe kako je svijest o štetnosti neaktivnog života sve prisutnija te kako tjelovježba ima zdravstveno preventivni utjecaj samo ukoliko se provodi kontinuirano. Vrlo je bitno naviku za kretanjem i vježbanjem osvijestiti kod djece u što ranijoj dobi jer ukoliko ona ostane sačuvana i u odrasloj dobi, odnosno tijekom života, to će imati optimalniji utjecaj na funkcionalne sposobnosti i sveukupno zdravlje.

Negotić (2000) u svom radu ističe kako uz ostale igre i sportska igra uvelike otkriva mogućnosti komuniciranja i razvijanja boljih i intenzivnijih međuljudskih odnosa. Smatra kako se u sportskoj igri u djetetu stvaraju posebne moralne i kognitivne predispozicije koje omogućavaju igranje određenih uloga, to jest pripremaju dijete za organiziranu društvenu djelatnost. Nadalje, navodi kako se aktivnim sudjelovanjem djeteta u sportskoj igri razvija samostalnost, spontanost, a sama aktivnost donosi nova poznanstva, prijateljstva, popularnost i samopouzdanje. A sve to zajedno uvelike doprinosi pri oblikovanju emocionalno zdrave mlade osobe, upravo time što dijete u sportskoj igri uči podnositi poraz, jednako kao i slaviti pobjedu, zatim prihvaćati kako pravila igre, tako i uvažavati i svoje suigrače, odnosno protivnike. Djeci je potrebno osigurati tjelesnu aktivnost najprije kao prirodni oblik kretanja koji u sebi uključuje izazov i užitek temeljen na igri, a onda i prepoznati mogućnost iskazivanja sportskog potencijala iz kojega mogu proizaći sportski talenti i vrhunski sportaši. Zaključuje da je zadaća društva poticati mlade na razvoj pozitivnog stava prema sportu i tjelesnoj aktivnosti, kako bi upotpunili slobodno vrijeme djece i obogatili ga sportskim aktivnostima s ciljem stjecanja navika za kontinuiranim bavljenjem sportom, tako on ne bi bio samo ugodna aktivnost u slobodnom vremenu djece, već prihvaćen način života.

3.4. Kreativnost učenika u slobodnom vremenu u školi

Koliko je neka škola razvila stvaralačke sposobnosti kod učenika, toliko se cijeni njezin rad i uloga u društvu. U stvaralaštvu čovjeka sjedinjeni su njegova prošlost (iskustvo), sadašnjost (rad) i budućnost (usmjerenost). Učenikovo stvaralaštvo se ostvaruje u metodički dobro organiziranom nastavnom procesu, koji nije pretežno frontalni i reproduktivni, već individualiziran, koji njeguje samostalan rad učenika, u kojem se rješavaju problemi i aktivira učenikovo produktivno mišljenje i mašta. Jedino se ustrajnim i intenzivnim misaonim radom može otkriti i pronaći nešto novo. Upravo ciljevi i motivi potiču na stvaralaštvo. Oni proizlaze iz potrebe zadovoljavanja društvenih i individualnih interesa. Učenički ciljevi su često previše opći, apstraktni, imaginarni pa su samim time i podložni promjenama. Učenikovo stvaralaštvo uvelike se razvija u školi u samom procesu učenja, ali je ono ograničeno i nepotpuno. Učenje u školi učenicima predstavlja obvezu te ih samim time sputava učenikov napredak. Svaki učenik je individualan za sebe pa samim time ima i svoje vlastite ciljeve, koji najbolje odgovaraju samo njemu. Učenici uživaju u spontanom aktivnostima i stvaralaštvu te u tome razvijaju svoje psihofizičke funkcije. Slobodno vrijeme u školu unosi izvornu dječju radost roditeljskog doma. Škola s produženim boravkom sjedinjuje učenikovo stvaralaštvo koje se javlja u procesu učenja i obaveznom radu, sa stvaralaštvom učenika u slobodnom vremenu te time briše oštre granice između rada i slobodnog vremena. U školi slobodno vrijeme omogućuje bolje upoznavanje učenika, odnosno njegovih interesa, težnji, potreba i sposobnosti te mu se na taj način može pružiti odgovarajuća pedagoška pomoć. To posebno vrijedi za one učenike za koje slobodno vrijeme može predstavljati dosadu i biti izvor negativnih aktivnosti (Ranogajec, 1971).

3.5. Slobodno vrijeme i djeca s teškoćama u razvoju

Opačak (2010) smatra slobodno vrijeme važnim za djecu zbog toga jer ona u aktivnostima slobodnog vremena uče lako i spontano. Uz obitelj, vrlo važnu ulogu u životu djece imaju prijatelji. Oni jedni s drugima prolaze rast i razvoj te se lakše suočavaju s teškoćama odrastanja i učenja. Imati mnoštvo prijatelja, boraviti u

redovnom vrtiću ili školi, sudjelovati u različitim aktivnostima u školi pa i izvan nje, biti članom sportskog kluba, dramske sekcije, nažalost nije uvijek moguća svoj djeci, osobito onima s teškoćama u razvoju. Dostupnost navedenoga njima je uvelike otežana.

Djetetu s teškoćom, kao i ostaloj djeci bez teškoća, potrebna je igra i odmor primjeren njihovoj dobi i mogućnostima. U ovom slučaju važno je da ta igra potiče tjelesni, motorički i kognitivni razvoj. Stručnjaci danas sve više usmjeravaju roditelje i ukazuju im na provođenje slobodnog vremena sa svojom djecom u odsustvu funkcionalnih zadaća. Upućuju da slobodno vrijeme provode u nježnosti i „običnom igranju“ kroz koje dijete također spontano usvaja razne emotivne, motoričke i kognitivne obrasce (Opačak, 2010).

Već od najranije dobi stručnjaci preporučuju roditeljima djece s teškoćama da ih uključe u vrtiće zbog bolje socijalizacije, odnosno druženja s vršnjacima. Tako se prijateljstva stečena u vrtiću prenose i u obiteljsko okružje. Nažalost, broj dostupnih aktivnosti u slobodno vrijeme za djecu s teškoćama u razvoju je ograničen. Posebno kreirane radionice i posebni sportski klubovi osnovni su oblik okupljanja spomenute djece. No to ne mora nužno biti i negativno. Oni često jačaju identitet određene populacije koja ne niječe svoje oštećenje i ne vidi ga kao prepreku ravnopravnosti u društvu. Naravno, u skladu s talentom te upornošću i velikom zalaganju pojedinca, određeni broj djece s teškoćama u razvoju uključen je u redovne sportske klubove, glazbene i plesne skupine i slično (Opačak, 2010).

Djecu s teškoćama u razvoju, ograničeno razumijevanje okoline, često sprječava u uživanju u dobrobitima kvalitetno slobodnog vremena. Danas se sve više adekvatnom edukacijom polako mijenjaju stavovi pojedinaca, pa tako i društva u cjelini (Opačak, 2010).

Kao i ostala djeca i ona s teškoćama moraju imati slobodu izbora kako će provoditi svoje slobodno vrijeme. Opačak (2010) navodi dva aspekta dostupnosti u odabiru provođenja slobodnog vremena. To su načelo participacije, odnosno sudjelovanje u procesu donošenja odluka koje ih se tiču. Ovim se načelom djeci i mladima s teškoćama pruža mogućnost biranja, utjecaja i kontrole nad vlastitim životom te načelo nediskriminacije koje je potrebno osigurati da im uopće bude

moguće birati između različitih sadržaja, odnosno osigurati im njihovu dostupnost. Odgovorne za to proziva ponajprije državu, a zatim uvelike i lokalnu zajednicu.

Za razvoj u samom djetinjstvu, presudna je socijalizacija. Zajedničke aktivnosti koje provode djeca s teškoćama s ostalim vršnjacima uvelike utječu na njihov doživljaj prihvaćenosti. Djeca uče jedna od drugih i u svoje slobodno vrijeme, pa na taj način djeca bez teškoća provodeći vrijeme s djecom s teškoćama, sklonija su prihvaćanju različitosti. Jer se upravo djeca s teškoćama u razvoju često suočavaju s najvećim teškoćama društvene izolacije, a ne zbog svojih oštećenja. Osim toga vršnjaci djecu s teškoćama mogu motivirati a drukčiji način od njihovih roditelja ili drugih odraslih koji o njima skrbe. U oblikovanju cjelokupnog rada treba uvažiti djetetovu zrelost, dob, potrebe, interes i iskustvo, dok okolina mora biti zabavna, sigurna, podržavajuća i stimulativna (Opačak, 2010).

3.6. Rizici i zaštitni faktori slobodnog vremena

Današnjoj djeci i mladeži su cigarete, alkohol, droga i seks česti oblici zabave. Nekontrolirano provođenje slobodnog vremena povlači za sobom mnoge probleme koje je potrebno što ranije otkriti i dakako spriječiti, odnosno usmjeriti na „pravi“ put. Ponekad je nažalost šteta nepopravljiva jer mladi plate životom svoje pogrešne i nepromišljene postupke. Potreban je novi pedagoški zaokret prema društveno organiziranom i sustavnom odgajanju djece i mladeži u slobodnom vremenu (Vukasović, 2000).

Zadaća prosvjetne i odgojne politike je ta da obrati više pozornosti na to kako mladi provode svoje slobodno vrijeme. Potrebni su novi objekti za kulturno, znanstveno, športsko, tehničko i zabavno – rekreativno aktiviranje mladeži te stručno osposobljeni voditelji djelatnosti. Potrebna je i potpora odgojnih ustanova, izvanškolskih čimbenika i roditelja. Često se kaže da treba zaštititi društvo od nasrtljiva ponašanja mladih, ali je također i prijeko potrebno sačuvati mladež od negativnog djelovanja tzv. modrenog društva. Odgoj u slobodnom vremenu mora postati sastavni dio odgojnog društva i važan čimbenik odgojne preobrazbe u Hrvatskoj (Vukasović, 2000).

Odgoj je dakako najbolji način sprječavanja ovisnosti i svekolike zaštite mladeži. Što je veća suglasnost i jedinstvo odgojnih utjecaja, što su oni brojniji i što se više međusobno potpomažu, to su i rezultati bolji i pozitivniji. Potreban je sklad, jedinstvo djelovanja i raznovrsna područja djelatnosti u slobodnom vremenu u angažiranju odgojnih i svih drugih ustanova i udruga koje mogu pomoći kako bi djelatnosti bile što brojnije, raznovrsnije, dobro organizirane, pedagoški usmjerene i kulturno ostvarivane. Tako obitelj kao odgojni čimbenik mora preuzeti brigu za slobodno vrijeme svoje djece. U slučaju gubljenja uvida u njihovo provođenje slobodnog vremena postoji opasnost da bi djeca mogla pasti pod utjecaj raznih grupa asocijalnih ponašanja. Obitelj ima dvostruku ulogu u odnosu na slobodno vrijeme, mora ga organizirati unutar same obitelji i surađivati s drugim ustanovama i organizatorima toga vremena izvan obitelji. Škole su također, kao odgojne ustanove dužne organizirati, osim nastave, i brojne druge znanstvene, kulturno – umjetničke, športske, tehničke, rekreativne, humanitarne, ekološke i druge izvannastavne učeničke djelatnosti. Takve djelatnosti i produženi boravak u školi traže prostorije, kabinete, knjižnice, laboratorije, radionice, športske dvorane, igrališta, bazene, pa tako i osposobljene voditelje i novac za financiranje svega toga. Crkva je uz obitelj i školi vrlo snažan odgojni čimbenik. Tako hrvatski biskupi posebnu pozornost obraćaju pastoralu mladih. Ona odgaja za ljubav, čovjekoljublje, njeguje bogoljublje i domoljublje, zatim obogaćuje europsko – kršćansku tradiciju, kulturu i civilizaciju te uz vjerske njeguje i općeljudske moralne vrijednosti. Stoga i ona mora biti uključena u organizirano odgajanje djece i mladih u slobodnom vremenu. Djelatnosti se mogu organizirati u župnim zajednicama, laičkim udrugama i posebno organiziranim središtima. Nadalje, kulturne ustanove kao što su domovi kulture, knjižnice, čitaonice, kazališta, muzeji, umjetničke galerije, zborovi, ansambli i brojne druge ustanove, društva i udruge trebali bi uz svoj redoviti program, organizirati i posebne programe namijenjene mladeži u njihovom slobodnom vremenu. Utjecaj medija kao sredstva javnog informiranja je također od iznimne važnosti. Upravo zato jer ih djeca i mladi rado gledaju trebali bi više emitirati pedagoški vrijednih emisija za mlade koje će ih raznoditi, ali i kulturno obogatiti, poticati kulturni napredak, njegovati smisao za etičke, estetske i općeljudske vrijednosti. Tisak isto može djelovati u tom duhu u izdavanju listova za mlade. Mediji trebaju upozoravati javnost na sve ono što radi svojih osobnih interesa zavode mlade i usmjeravaju na pogrešne putove (Vukasović, 2000).

Roditelji ponajprije imaju utjecaja u odabiru aktivnosti za djecu i u usmjeravanju njihovih interesa i slobodnog vremena. Oni roditelji koji su više angažirani u odgoju svoje djece imat će i veći nadzor nad njihovim aktivnostima. Bilo bi poželjno poticati svoju djecu i usmjeravati ih na određene aktivnosti koje će rezultirati njihovim usvajanjem željenih oblika ponašanja. Roditeljima je izazov usmjeravati adolescenta upravo zbog toga jer se oni često povode za društvom u koje „upadnu“. Adolescenti često provode svoje slobodno vrijeme s vršnjacima. Roditelji imaju utjecaj na odnose djece s vršnjacima, ali s više razumijevanja mogu ostvariti i bliskiji odnos s njima. Što im nadalje omogućuje i veći nadzor i uvid u njihove aktivnosti. Ako roditelji često djeci nešto zabranjuju i onemogućavaju samostalno odlučivanje o nekim postupcima, odnosno ako ih stalno ograničavaju, djeca će se sve više usmjeravati ka vršnjačkim skupinama, nauštrb dobrih odnosa s roditeljima. Kako bi adolescenti mogli ostvariti zdrav psihološki razvoj, važna je optimalna uključenost u odnose i s roditeljima i s vršnjacima. Raboteg – Šarić, Sakoman i Brajša – Žganec (2002) kao rezultat svog istraživanja, ukazuju na to da adolescencija nije razdoblje u kojem bi roditelji trebali biti manje angažirani u odgoju. Naprotiv, to je razdoblje u kojem je i dalje važno da roditelji i djeca imaju bliske, ali i ravnopravnije odnose. Također ukazuju i na važnost roditeljskih odgojnih postupaka, posebno roditeljskoga nadzora i podrške u razdoblju adolescencije za uspješnu psihosocijalnu prilagodbu mladih. Budući da se svaka obitelj u toku razvoja djeteta susreće s nizom rizičnih čimbenika i razvija svoj model prilagodbe na nove situacije, podrška svakoj fazi razvoja i rano otkrivanje problema mnogo su efikasniji za dijete, obitelj i društvo od kasnijih pokušaja djelovanja, kad stvari krenu nagore i pojave se problemi (Cohen i Caffo, 1998, prema Raboteg – Šarić, Sakoman i Brajša – Žganec, 2002).

4. ULOGA OBITELJI I ŠKOLE U SLOBODNOM VREMENU DJECE I MLADIH

U suvremenom društvu u slobodnom vremenu čovjek se prepušta aktivnostima po vlastitom izboru. Kako bi se u nadolazećem vremenu dogodile promjene u kvaliteti i količini slobodnoga vremena, nužno je aktivno sudjelovati u njegovu osmišljavanju i provođenju. Mlade generacije je potrebno pripremiti za stjecanje iskustva iz tog područja, kako bi i sami mogli razvijati kulturu slobodnog vremena (Valjan Vukić, 2013).

Promjene u društvenom okruženju odražavaju se na brojnim segmentima čovjekova života. Promatramo li mlade, osobito u turbulentnom vremenu adolescencije, vidljive su promjene u njihovu ponašanju, odnosima unutar obitelji, koji su također podložni promjenama, u stilovima provođenja slobodnog vremena te brojnim drugim aspektima (Valjan Vukić, 2013).

Pod društveno prihvatljivim aktivnostima slobodnog vremena podrazumijevaju se sve one aktivnosti koje pridonose rekreativno-produktivnom osmišljavanju i provođenju slobodnog vremena. Aktivnosti koje se provode uvijek trebaju biti planirane i sadržajno osmišljene čak i onda kada one označavaju samo odmor i razonodu. One bi također trebale djelovati motivacijski, a vrlo je važno da su i razvojno usmjerene. Takva percepcija slobodnog vremena pretpostavlja permanentno odgojno djelovanje na pojedinca već od ranog djetinjstva (Valjan Vukić, 2013).

Lenz (1991, prema Valjan Vukić, 2013), ističe kako je manje bitna količina vremena kojim se raspolaže u odnosu na to kako je to vrijeme iskorišteno i kakve su posljedice uloženog truda. Svrha aktivnosti u slobodno vrijeme je upravo "korištenje" vremena za odmor, razonodu i samoostvarenje, a ne njegovo "ubijanje".

Činjenica je da se vrijednosti usvajaju i izgrađuju odgojem i obrazovanjem. Njihove temelje izgrađuje obitelj. Nadalje se vrijednost usvajaju i izgrađuju u okviru odgojno-obrazovnih institucija kroz različite sadržaje i oblike djelovanja, a na posljertku i u vršnjačkom okruženju. Školstvo je pak odgovorno za prenošenje društvenih vrijednosti, stavova i normi, čuvanje tradicije i prenošenje znanja. Na taj način priprema mlade za život. Od škole se, naime očekuje da na sebe preuzme odgovornost i zadaću razvijanja univerzalnih vrijednosti u djece i mladih. Stoga je

sustav odgoja i obrazovanja nužno dodatno usmjeriti, opsegom i sadržajem, na razvoj temeljnih humanih vrijednosti (Valjan Vukić, 2013).

„Različiti znanstveni i teorijski pristupi, poput kognitivne teorije L. Kolberga i J. Piagea, psihoanalitički usmjerene razvojne teorije Ericsona i Freuda, ističu značaj odgoja za vrijednote i norme te socijalno-psiholoških pristupa koji naglašavaju utjecaj okoline (obitelji, škole, vršnjačkih skupina) na razvoj pojedinca. Stoga, u službi razvoja osobnog identiteta svoje mjesto nalazi pedagoško savjetovanje koje pomaže da pojedinac u svoju osobnost integrira norme i vrijednosti, uspostavljajući na taj način sustav vrijednosti koji se u najvećoj mjeri ostvaruje u odgojno-obrazovnom procesu“ (Hoblaj, 2007, prema Valjan Vukić, 2013, 70).

Nola (1990, prema Valjan Vukić, 2013) navodi da je uz obitelj, škola primarni činitelj odgoja i obrazovanja u kojoj se internalizira sustav vrijednosti. Utjecaji škole na djecu i mlade su izuzetno snažni, još su jači oni izvan škole, koji se događaju u prostoru za slobodno vrijeme u kojem se bez prisile i obveze biraju sadržaji i sredine kretanja.

U hrvatskom Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (NPIP, 2006) navedeno je kako se među ciljevima odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi potiče i unaprjeđuje intelektualni, društveni, moralni, duhovni razvoj učenika, te poučava učenike vrijednostima dostojnih čovjeka.

U okviru slobodnog vremena stvaraju se i razvijaju vrijednosti i norme društveno poželjnog ponašanja u djece i mladih. Kako bi se uspješno mogli suočiti s brojnim nadolazećim izazovima jasno je da osim kognitivnih vještina i sposobnosti koji se u najvećoj mjeri promoviraju u nastavi, mladi ljudi trebaju stjecati i razvijati nekognitivne "sklonosti, vrijednosti i samopoimanja" (Toomela, 2007, prema Valjan Vukić, 2013).

4.1. Briga o slobodnom vremenu učenika

Rano usmjeravanje djece na različite mogućnosti bavljenja nekim aktivnostima od strane roditelja potrebno je i poželjno. Ono ne treba, niti bi smjelo biti trajno tutorstvo koje kasnije djecu više zbunjuje negoli što ih usrećuje. Dovedi djecu u priliku da saznaju, upoznaju i okušaju razne slobodno-vremenske aktivnosti i mogućnosti vlastitog uključivanja i uživanja, uvelike će im pomoći u razvijanju kulture slobodnog vremena. Pritom će roditelji često utjecati i na svoje slobodno vrijeme i njegovo sadržajno provođenje. Uz roditelje i škola je dakako drugi značajni čimbenik odgojnog djelovanja u slobodnom vremenu. Njezin neposredni utjecaj na razvoj kulture slobodnog vremena u velikoj mjeri otežavaju današnji preopterećeni nastavni programi, zatim mnoštvo gotovo komercijaliziranih udžbenika i priručnika te golemi zahtjevi za učenjem mnoštva činjenica i podataka, u čemu prevladava didaktički materijalizam bez većih odgojno–funkcionalnih utjecaja. Zato su nastavno, odnosno školsko i izvannastavno, odnosno izvanškolsko vrijeme sve više dva odvojena vremena to jest dva svijeta za sebe. Čak do tih granica da su prostori škole za učenike izvan boravka na nastavi doslovno zatvoreni, odnosno iznajmljeni drugima za razne komercijalne svrhe i interese. To slikovito i pokazuje okoliš većine škola u kojem se učenici i mladi besciljno skupljaju i devastiraju ga (Previšić, 2000).

Bit odgojnog rada sastoji se u pružanju pomoći i poticaja za samoaktivni razvoj pojedinca u skladu s razvojnim mogućnostima odgajnika. Moderni odgajatelj u školi ne samo da predaje i disciplinira učenike, već ih motivira, potiče i navodi da otkrivaju sami sebe. Svaki čovjek u nečemu posjeduje veće sposobnosti te je to potrebno prepoznati i poticati te oko nje sve koncentrirati, kako na obrazbu i profesiju, tako i aktivnosti slobodnog vremena. Današnji odgajatelj u pedagogiji slobodnog vremena mora biti odličan poznavatelj novih medija, komunikator, mentor, voditelj, stvaratelj i inovator. Program osposobljavanja učitelja za vođenje slobodnih aktivnosti, trebao bi biti sastavni dio stručnog usavršavanja učitelja. Uz svrhu obogaćivanja metoda, sadržaja i oblika rada, usvajanje kreativnih pristupa kako bi se rad u slobodnim aktivnostima koncipirao na drugačiji način (Rosić, 2005).

Tijekom prošlog vremena škola se nastoji sve više sadržajno obogatiti. Tako je uvedena i dopunska nastava, zatim dodatna za one kojima treba više, produžna nastava za naknadu neostvarenog krajem školske godine i posebna nastava za

potrebe sredine, kraja. Zatim su uvedene slobodne aktivnosti kao novost usmjerena zadovoljavanju posebnih interesa učenika. Zatim su uslijedili sadržaji skrbi za zdravlje i zdravstvenu zaštitu i konačno, kulturna javna djelatnost koja je trebala otvarati školu neposrednosti života. Organizacija provedbe sadržajno obogaćene škole nametnula se kao bitno pitanje (Puževski, 2000).

U život škole koja teži biti društveno središte za odgoj mladih „uvlače se“ novi sadržaji, roditelji i drugi čimbenici okoline, kao nositelji njihove realizacije. Škola se sve više otvara za obrazovne potrebe okoline te ona postaje svojevrsno kulturno središte svojega okruženja. Širenje djelovanja škole dovodi do preopterećenosti, kako učenika, tako i same škole te se sa tim problemom nosi naše školstvo i pedagogija sve do danas (Puževski, 2000).

U posljednje vrijeme sve se više uviđaju odgojne mogućnosti slobodnog okupljanja i angažiranja u različitim aktivnostima kao što su sport, umjetnost, znanost, tehnika i drugo te ih sve više susrećemo kao sadržaje života u školi (Puževski, 2000).

4.2. Slobodno vrijeme i dječja prava

„Kao sveobuhvatan pravni akt, Konvencija o pravima djeteta obvezala je države stranke da osiguraju svakom djetetu pravo na odmor i slobodno vrijeme, na igru i razonodu primjerenu njihovoj dobi te na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnosti. Djeca imaju pravo na slobodne aktivnosti primjerene svojim mogućnostima, željama i sposobnostima. Odrasli su im dužni omogućiti ostvarenje ovoga prava, a izostanak kvalitetnih sadržaja slobodnog vremena jedan je od oblika zanemarivanja djece i njihovih interesa“. (Jelavić, 2010, 11).

„U Nacionalnom planu aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine postavljeni su sljedeći ciljevi u području Slobodno vrijeme i kultura djece:

- učiniti kulturu dostupnom svakom djetetu
- osmišljavati i ostvarivati aktivnosti djece i za djecu u slobodno vrijeme
- stvarati prostor za provedbu dječjih aktivnosti u slobodno vrijeme

- educirati voditelje i publicirati priručnike za voditelje dječjih aktivnosti u slobodno vrijeme
- poticati razvoj kreativnosti i afirmaciju sudjelovanja djece u kulturi
- utvrditi obveze i dužnosti subjekata od govornih za provedbu dječjih aktivnosti u slobodno vrijeme
- omogućiti primanje usluga sponzora i donatora u organizaciji dječjih aktivnosti u slobodno vrijeme
- pratiti rad i dostignuća djece u slobodno vrijeme putem medija
- uključiti učenike osnovnih i srednjih škola u sustav natjecanja školskih športskih klubova do razine škole, općine/grada, županije do državnog prvenstva
- osigurati da svi učenici tijekom osnovnog školovanja nauče plivati“. (Jelavić, 2010, 13).

Puljiz (2010) ističe kako svoj stav prema slobodnom vremenu i način na koji ga provode, roditelji prenose na svoju djecu. Oni mogu poticati, ali i obeshrabriti interese djece. Nadalje navodi kako je provođenje zajedničkog slobodnog vremena vrlo važno za izgrađivanje obiteljskih odnosa i međusobnu komunikaciju. Zajedničke aktivnosti također povećavaju osjećaj povezanosti i međusobnog pripadanja članova obitelji. Također ističe kako se kvalitetnim provođenjem slobodnog vremena i igranjem odvija zdrava stimulacija, koja je vrlo važna za djetetov intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj. Neki roditelji se pak previše počnu brinuti i uključivati u djetetovo slobodno vrijeme i aktivnosti te dijete ni ne zna koju aktivnost ima koji dan. Dok je druga krajnost slobodno vrijeme u kojem roditelji djece uopće ne sudjeluju te je dijete prepušteno samo sebi. U takvom slučaju ono se okreće vršnjačkoj skupini te postoji veća mogućnost od rizičnih ponašanja. Stoga bi svaki roditelj trebao sudjelovati u pomaganju djetetu u traženju aktivnosti koja ga zanima, aktivnost kojom će dijete razvijati kreativnost, odgovornost, da se zna nositi i riješiti životne probleme te da razvija socijalne vještine. Na taj će se način dijete razviti u odgovornu osobu koja ima vlastite ciljeve i interese, koja je motivirana i lakše podnosi frustracije koje život donosi.

Reić Kukoč i Pezo (2010) ističu kako zakon o lokalnoj i područnoj samoupravi obvezuje lokalne jedinice za skrb o djeci, ona treba skrbiti o poboljšanju kvalitete življenja djece u svojoj sredini. „Elementi važni za slobodno vrijeme djece kojima bi lokalna zajednica posebno trebala posvetiti pozornost jesu: poticanje sudjelovanja djece u osmišljavanju i kreiranju slobodnih aktivnosti, ponuda širokog spektra kvalitetnih sadržaja slobodnog vremena, jednake mogućnosti i pristup svim slobodnim aktivnostima za svu djecu, kvalitetni preventivni programi, razvoj zaštitnih činitelja i smanjivanje činitelja rizika te osiguravanje prostornih i kadrovskih uvjeta za provođenje slobodnog vremena“. (Reić Kukoč i Pezo, 2010, 33).

Za potpuno ostvarenje prava djece u lokalnoj zajednici nužna je bolja prohodnost informacija među subjektima u zajednici, suradnja među institucijama, jasna podjela uloga i preuzimanje odgovornosti, bolja senzibiliziranost lokalnih vlasti za potrebe i probleme djece te kontinuirana procjena i evaluacija stanja (Reić Kukoč, Pezo, 2010).

„Školski preventivni programi danas su dio svih godišnjih planova i programa odgojno-obrazovnih ustanova i školskih kurikuluma. Sve nevladine organizacije i drugi provoditelji moraju imati odobrenje za provođenje preventivnih programa u odgojno-obrazovnim ustanovama, koje daje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Financijska sredstva za provedbu programa osigurana su iz državnog proračuna, proračuna grada ili županije i igara na sreću ili sponzora“. (Đenović, 2010, 37-38).

5. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

Leburić i Relja (1999) provele su istraživanje o korištenju slobodnog vremena mladih. Među njihovim istraživačkim rezultatima disko je bio najčešći oblik zabave među mladima, nakon kojeg slijede kafići, zatim kino, pa športsko igralište ili športska dvorana. Znatno manji postotak glasova dobili su video – klub i kazalište. Na samom kraju, gotovo i zanemariva je bila priroda sa svojim parkovima, livadama i čistim zrakom.

Istraživanje je dalje ispitivalo najčešće razloge odlaska u disko. Najdominantniji je bio razlog koji disko identificira s prostorom za pražnjenje nagomilane energije, nadalje u podjednakom se opsegu javljaju odrednice: disko kao prostor koji pruža bezbroj mogućnosti za upoznavanje novih ljudi i disko kao javno mjesto na kojem se pleše zato da bi bio viđen, četvrti rang zauzima glazbeni motiv, zbog kojeg disko određuju kao idealno mjesto za uživanje u glazbi, dok je peti rang prepušten određenju diska kao idealnog mjesta koje omogućuje da se „ulovi“ cura ili dečko.

Navedeni autori zaključuju da sadržaji i oblici provođenja slobodnog vremena postaju bitne varijable prilikom spoznavanja učinkovitosti odgoja uopće, a osobito u okviru školskog sustava. Zato je kod mladih vrlo važno analitički rasvijetljavati potrebe odgoja za slobodno vrijeme i stvaranja navika za njegovo kvalitetno korištenje.

Opić i Đuranović (2014) ističu kako slobodno vrijeme ima dvojaku ulogu. Tako ono može biti prostor za oslobađanje od svakodnevnog stresa, samoostvarivanje, kreativno djelovanje, ali i prostor pogodan za razvijanje i manifestiranje različitih oblika rizičnih socijalnih ponašanja. Djeca i mladi konstantno su u potrazi za novim aktivnostima. Prema rezultatima provedenog istraživanja djeca i mladi najviše svog slobodnog vremena provedu na Internetu, a najmanje u kulturnim aktivnostima. Podatak da najviše vremena provode na Internetu je zabrinjavajući, jer upravo on može pridonijeti razvoju brojnih oblika ponašanja kao što su kockanje, klađenje, vršnjačko zlostavljanje, maloljetnička prostitucija i slično. Istraživanje navedenih autora pokazalo je i statistički značajnu spolnu razliku, naime djevojčice više slobodnog vremena provode na elektronskim medijima, kulturnim aktivnostima,

druženju, izlascima i opuštajućim aktivnostima, dok dječaci većinu slobodnog vremena provode na sportskim aktivnostima.

Prlić i Ilić (2000) provele su istraživanje u medicinskoj školi u Osijeku. Cilj je bio utvrditi imaju li mladi slobodnog vremena, žele li da im škola ponudi određene sadržaje, provode li svoje slobodno vrijeme onako kako bi uistinu željeli, imaju li osobne prijedloge za način provođenja slobodnoga vremena u školi i mjestu življenja te žele li dio svojega slobodnog vremena provesti u aktivnostima koje bi ponudila škola.

Na temelju ovog kratkog istraživanja autorice su zaključile da mladi imaju slobodnog vremena, što je pokazao iznimno visok postotak učenika koji su odgovorili potvrdno na to pitanje. Mladi naime žele da im škola ponudi strukovne, kulturno – zabavne i športske sadržaje za njegovo provođenje, žele da se sadržaji organiziraju tjedno, mjesečno i godišnje. Oni imaju čak i osobne prijedloge za organizaciju slobodnog vremena u školi i mjestu življenja. Također, žele dio vremena provesti u aktivnostima koje bi ponudila škola. Prema rezultatima istraživanja zaključuje se da kvalitetno provođenje slobodnog vremena može biti jedan od učinkovitih načina sprječavanja ovisnosti.

Zaključuju da škola svakako treba naći način kako će svojim učenicima ponuditi organizirano slobodno vrijeme na načelu potpuno slobodnog izbora što se tiče sudjelovanja te jednako tako slobodnih prijedloga glede sadržaja, da pritom poštuju bitnu funkciju škole kao odgojno – obrazovne ustanove i financijske mogućnosti škole.

U suvremenom društvu u slobodnom vremenu, od svih aktivnosti, najveći dio zauzimaju različiti oblici masovne ili pop kulture koji su najčešće posredovani masovnim medijima. Iz toga proizlazi zaključak da je slobodno vrijeme djece i mladih pretežno ispunjeno sadržajima masovne kulture i kulture masovnih medija.

Ilišin (2001) provela je istraživanje kojim utvrđuje da najmanje slobodnog vremena imaju djeca koja žive u velikim gradovima, a djevojčice raspolažu s manje slobodnog vremena od dječaka. Razlog tome bi mogao biti da se njima daje manje kućnih zaduženja. Znakovit je izostanak razlika u količini slobodnog vremena s obzirom na to koliko ga provode sami kod kuće. Nije utvrđeno da djeca koja su više

sama istodobno imaju i više slobodnog vremena, na osnovi toga Ilišin (2001) utvrđuje da su anketirana djeca razmjerno disciplinirana, čak i kada ostaju sami kod kuće bez nadzora roditelja te nisu za to vrijeme podložna neracionalnom trošenju vremena, zanemarujući obveze i prepuštanju zabavi. Uz pretpostavku da je to točno, autorica zaključuje da su roditelji očito djeci već u mlađoj dobi usadili radne navike i modele ponašanja koje djeca primjenjuju i kada su u situacijama samostalnog donošenja odluka. Dalje je bilo istraživano kojim se aktivnostima djeca najčešće bave. Tako je utvrđeno da najčešće prakticiraju druženja s prijateljima, gledanje televizije, slušanje glazbe i odlaske u crkvu. U većini promatranih aktivnosti, navodi autorica, participiraju povremeno. U istu skupinu pripadaju i slušanje radija, odlasci na rođendane, tulum, pomaganje u kućanskim poslovima, čitanje tiska za mlade, gledanje filmova na videu, odlasci na izlete i šetnje, čitanje knjiga, spavanje, izležavanje, igranje kompjutorskih igara, dok su na dnu ljestvice bili izlasci u disco klubove i kino jer je riječ o aktivnostima za koje im je potrebno dopuštenje roditelja. Neosporna je usmjerenost djece na medije, na koje troše najveći dio svog slobodnog vremena. Ova konstatacija vrijedi kada se mediji promatraju integralno, od tiska i knjiga, preko glazbe, radija, televizije i filmova do kompjutera, ali kada se koncentrira na pojedinačne aktivnosti, ipak socijalni kontakti imaju prednost pred medijima.

Navedena autorica u zaključnim napomenama navodi da dobiveni rezultati, gledajući u cjelini, pokazuju da se slobodno vrijeme starije djece i tinejdžera strukturira u smjeru obrazaca karakterističnih za mladež, no da još postoje elementi koji govore da ih se može tretirati kao djecu. Posebno je vidljiva njihova težnja da u provođenju slobodnoga vremena budu autonomni, barem kada je riječ o socijalnoj kontroli starijih. Tip obitelji je obilježje koje gotovo nema nikakav utjecaj na slobodno vrijeme djece, što Ilišin (2001) ističe kao vrlo važan nalaz, upravo zbog toga jer se često govori o višestruko negativnim posljedicama odrastanja djece sa samo jednim roditeljem, pa se čini da, kada je u pitanju slobodno vrijeme ispitanе djece, ta obiteljsko – životna situacija i nije previše relevantna.

Kako se ovo istraživanje bavi ponajprije relacijom djece i masovnih medija, izdvajaju se tri najrelevantnija nalaza dobivena u kontekstu ispitivanja slobodnoga vremena. Autorica navodi kao prvo saznanje činjenicu da masovni mediji bitno ne reduciraju socijalne kontakte djece, to jest da su djeci socijalni kontakti s vršnjacima

važniji od masovnih medija. Drugi značajni nalaz jest da među ispitanom djecom masovni mediji u stanovitoj mjeri konkuriraju jedni drugima, pa televizija konkurira knjizi, tisku i kompjutoru. Treće saznanje odnosi se na razlike u preferencijama muške i ženske djece. Tako su dječaci više usmjereni na audiovizualne medije kao što su televizija, film, kompjutor, dok su djevojčice više usmjerene samo na vizualne – knjiga, tisak ili samo na audio – medije – radio.

Prskalo (2007) proveo je istraživanje kojemu je bio cilj utvrditi osnovne stavove prema predmetu tjelesna i zdravstvena kultura, s obzirom na njihov značaj u budućem životu djeteta, preferenciju prema predmetu, preferenciju prema sadržaju slobodnoga vremena, stvarno sadržaj slobodnoga vremena te sudjelovanje djece u izvannastavnim i izvanškolskim kineziološkim aktivnostima.

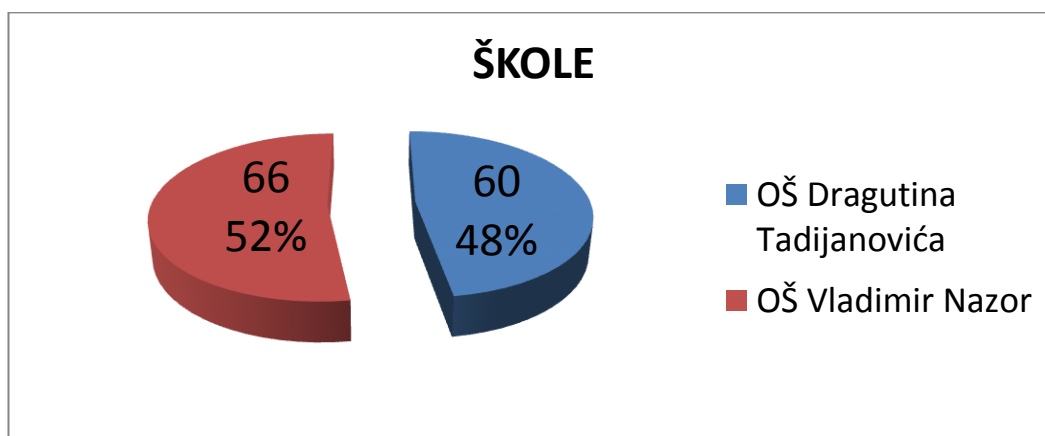
Istraživanje pokazuje zabrinjavajuće nisku frekvenciju odgovora koji predmet tjelesna i zdravstvena kultura po značaju stavljaju na prvo mjesto (13%), po značenju za budući život, dok je preferencija tog predmeta nešto viša (37%). Provedba slobodnog vremena u nekoj karakterističnoj statičnoj aktivnosti je značajno viša nego u nekoj kineziološkoj aktivnosti.

Navedeni autor zaključuje kako se slobodno vrijeme djece i mladeži sve više koristi za aktivnosti za koje nije potreban gotovo nikakav mišićni napor. Spol je presudan čimbenik kod preferencije predmeta i procjene njegova značaja, a dobne razlike donekle utječu na izbor provedbe slobodnog vremena i sudjelovanje u izvanškolskim kineziološkim aktivnostima. Pri tome je u školi u izvannastavne aktivnosti uključen značajno manji broj djece nego u izvanškolske. To samo po sebi ne bi bio problem ako nije pokazatelj nespremnosti škole da udovolji potrebama djece u potpunosti.

6. EMPIRIJSKI DIO

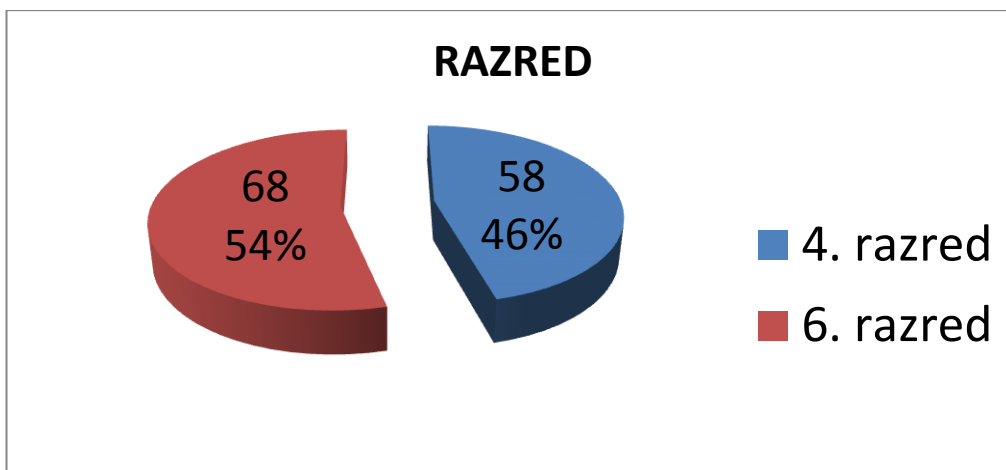
Cilj ovog istraživanja je saznati nešto više informacija o načinima provođenja slobodnog vremena osnovnoškolskih učenika. Također, istraživanjem se željelo utvrditi postoji li spolna, dobna, razlika po školskom uspjehu kao i razlika po školama s obzirom na načine provođenja slobodnog vremena učenika.

Uzorak ispitanika u ovom istraživanju činili su učenici četvrtih i šestih razreda Osnovne škole Dragutina Tadijanovića iz Petrinje i učenici četvrtih i šestih razreda Osnovne škole Vladimir Nazor iz Duge Rese (Slika 1). Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 126 učenika u obje škole.

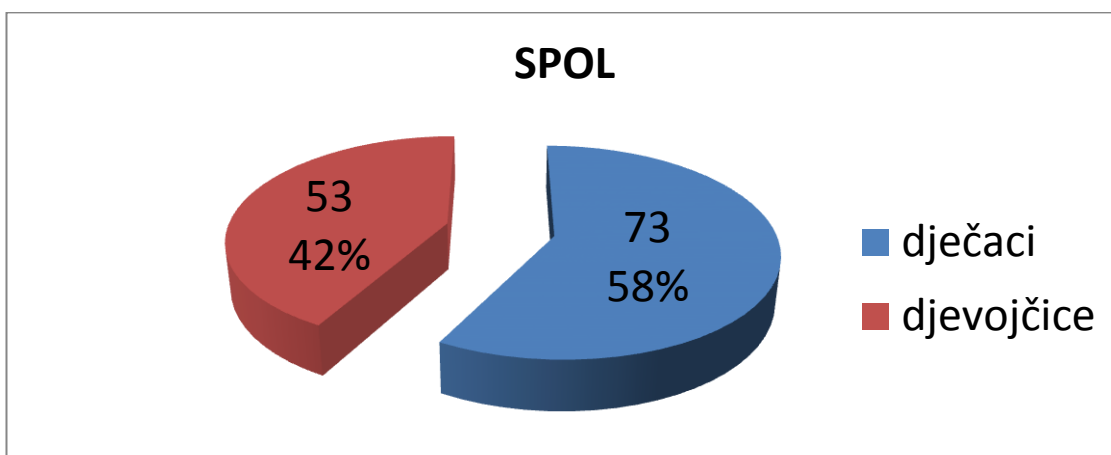
Slika 1. Uzorak ispitanika po školama

U uzorku je bilo zastupljeno nešto manje učenika četvrtih razreda nego učenika šestih razreda (Slika 2).

Slika 2. Uzorak ispitanika po razredima

Distribucija ispitanika s obzirom na spol bila je sljedeća: 73 dječaka i 53 djevojčice (Slika 3).

Slika 3. Uzorak ispitanika po spolu

Varijabla školski uspjeh definirana je općim uspjehom učenika koji su postigli na kraju prošle školske godine izražena kao dobar, vrlo dobar ili odličan uspjeh (Tablica 1).

Tablica 1. Distribucija ispitanika s obzirom na školski uspjeh

ŠKOLSKI USPJEH	broj učenika	postotak
dobar	15	11,9 %
vrlo dobar	53	42,1 %
odličan	58	46 %
UKUPNO	126	100 %

Prije provođenja istraživanja dobivena je suglasnost ravnatelja škola koje su sudjelovale u istraživanju. Istraživanjem su obuhvaćeni učenici koji su u trenutku ispitivanja nazočili nastavi, te čiji su roditelji dali pismenu suglasnost za sudjelovanje njihove djece u istraživanju.

Za potrebe ovog rada konstruiran je poseban upitnik koji je nastao na temelju proučene literature vezane uz ovu temu (Ilišin, 2001; Larson i Verma, 1999; Leburić i Relja, 1999; Piko i Vazsonyi, 2004). Upitnik se sastojao od 9 čestica na trostupanjskoj skali ordinalnog tipa s vrijednostima: 1-nikad, 2-ponekad i 3-vrlo često. Istraživanje je provedeno krajem školske godine 2015./2016.

6.1. Rezultati istraživanja

Tablica 2. Osnovne vrijednosti deskriptivne statistike (N=126)

	Min	Max	Mean	SD	Asimetričnost distribucije		Spljoštenost distribucije		
					Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error	
					v7.1	1	3	2,25	,472
v7.2	1	3	1,71	,679	,425	,216	-,804	,428	
v7.3	1	3	2,24	,674	-,326	,216	-,802	,428	
v7.4	1	3	2,48	,616	-,743	,216	-,410	,428	
v7.5	1	3	2,67	,534	-1,379	,216	,979	,428	
v7.6	1	3	1,71	,714	,481	,216	-,922	,428	
v7.7	1	3	2,13	,708	-,199	,216	-,979	,428	
v7.8	1	3	1,73	,709	,441	,216	-,922	,428	
v7.9	1	3	2,27	,650	-,333	,216	-,705	,428	
Valid N (listwise)									

Legenda: 7.1-U slobodno vrijeme gledam TV; 7.2-U slobodno vrijeme čitam knjige; 7.3-U slobodno vrijeme surfam Internetom; 7.4-U slobodno vrijeme bavim se sportom; 7.5-U slobodno vrijeme igram se s prijateljima; 7.6-U slobodno vrijeme sam na Facebook-u; 7.7-U slobodno vrijeme igram igrice; 7.8-U slobodno vrijeme pričam na mobitel; 7.9-U slobodno vrijeme slušam glazbu.

Iz tablice 2 je vidljivo da najvišu aritmetičku sredinu ima varijabla v7.5 (U slobodno vrijeme igram se s prijateljima; Mean=2,67) što znači da učenici iz uzorka od svih oblika provođenja slobodnog vremena najviše (najučestalije) provode slobodno vrijeme igrajući (družeci) se s prijateljima. Najnižu aritmetičku sredinu imaju varijable v7.2 i v7.6 (U slobodno vrijeme čitam knjige i U slobodno vrijeme sam na Facebook-u; Mean=1,71) što znači da ispitanici najmanji dio slobodnog vremena provode čitajući knjige i koristeći se Facebook-om.

Tablica 3. Spolne razlike u provođenju slobodnog vremena

Test nezavisnih uzoraka

	Leveneov test jednakosti varijanci		t-test jednakosti aritmetičkih sredina				
	F	Stat. znač.	t	df	Stat. znač. (dvosmjer no)	Razlike aritmetičkih sredina	Std. pogreška razlike
v7.1 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,681	,411	-,970 -,975	124 114,236	,334 ,331	-,083 -,083	,085 ,085
v7.2 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	6,782	,010	-2,764 -2,803	124 117,395	,007 ,006	-,330 -,330	,119 ,118
v7.3 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,277	,600	1,787 1,765	124 107,015	,076 ,080	,216 ,216	,121 ,122
v7.4 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,121	,729	1,845 1,834	124 109,750	,067 ,069	,203 ,203	,110 ,111
v7.5 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,006	,937	,254 ,256	124 115,990	,800 ,798	,025 ,025	,097 ,096
v7.6 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,008	,929	1,488 1,500	124 115,428	,139 ,136	,191 ,191	,128 ,127
v7.7 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,071	,790	6,512 6,459	124 108,799	,000 ,000	,721 ,721	,111 ,112
v7.8 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	1,770	,186	-2,687 -2,675	124 110,371	,008 ,009	-,335 -,335	,125 ,125
v7.9 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,914	,341	-1,308 -1,305	124 111,330	,193 ,195	-,153 -,153	,117 ,117

Za testiranje spolnih razlika u provođenju slobodnog vremena učenika korišten je t-test. Budući da nije izražena asimetričnost niti spljoštenost (šiljatost) distribucije primijenjen je parametrijski t-test. No, vrijednosti t-testa su interpretirane s obzirom na ispunjenje preduvjeta o homogenosti varijanci subuzoraka koji se uspoređuju.

Utvrđeno je postojanje spolnih razlika u provođenju slobodnog vremena učenika i to na tri varijable v7.2, v7.7 i v7.8 (U slobodno vrijeme čitam knjige, U slobodno vrijeme igram igrice na računalu ili playstation-u i U slobodno vrijeme pričam na mobitel) (Tablica 3). Naime, djevojčice više od dječaka u slobodno vrijeme čitaju knjige i pričaju na mobitel (v7.2 i v7.8), dok dječaci više vremena od djevojčica provode igrajući igrice na računalu ili playstation-u.

Mogući razlozi zbog kojih djevojčice više vremena provode čitajući i pričajući na mobitel mogu biti stoga jer su one usmjerenije na školska postignuća i socijalne kontakte. Tako Clark (2000) ističe da djevojčice tijekom puberteta imaju snažan poriv za socijalnim kontaktom što bi mogao biti razlog učestalijeg korištenja mobitela za razgovor nego što je to slučaj kod dječaka.

Ilišin (2001) također navodi rezultate provedenog istraživanja prema kojima su djevojčice više od dječaka usmjerene prema vizualnim medijima.

Tablica 4. Dobne razlike u provođenju slobodnog vremena

Test nezavisnih uzoraka

	Leveneov test jednakosti		t-test jednakosti aritmetičkih sredina				
	varijanci		t	df	Stat. znač. (dvosmjerno)	Razlike aritmetičkih sredina	Std. pogreška razlike
	F	Stat. znač.					
v7.1 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	3,406	,067	-1,034	124	,303	-,087	,084
			-1,041	123,339	,300	-,087	,084
v7.2 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,029	,866	1,472	124	,143	,178	,121
			1,461	116,182	,147	,178	,122
v7.3 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	9,046	,003	-3,247	124	,002	-,377	,116
			-3,269	123,273	,001	-,377	,115
v7.4 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,833	,363	,689	124	,492	,076	,110
			,683	115,236	,496	,076	,111
v7.5 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	3,418	,067	,961	124	,338	,092	,095
			,973	123,997	,332	,092	,094
v7.6 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,136	,713	-5,045	124	,000	-,589	,117
			-5,114	123,982	,000	-,589	,115
v7.7 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	7,979	,006	-3,368	124	,001	-,410	,122
			-3,405	123,932	,001	-,410	,120
v7.8 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	2,690	,104	-,339	124	,735	-,043	,127
			-,343	124,000	,732	-,043	,126
v7.9 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,026	,872	-1,563	124	,121	-,181	,116
			-1,551	116,458	,124	-,181	,116

Analizom dobivenih podataka o načinima provođenja slobodnog vremena s obzirom na dob učenika koji su sudjelovali u istraživanju utvrđene su razlike na tri varijable: v7.3, v7.6 i v7.7 (U slobodno vrijeme surfam Internetom, U slobodno vrijeme sam na Facebook-u i U slobodno vrijeme igram igrice na računalu ili playstation-u) (Tablica 4). Navedeni načini provođenja slobodnog vremena karakterističniji su za učenike šestih razreda nego za učenike četvrtih razreda.

Učenici šestih razreda, zbog same činjenice da su stariji, vičniji su upotrebi računalne tehnologije. Možebitno objašnjenje je i da su uključeni u izbornu nastavu informatike koja se organizira za učenike od petog razreda nadalje. Što se tiče Facebooka, uvjeti korištenja predviđaju da tek nakon navršenih 13 godina učenici mogu otvoriti profil te je čak upitno smiju li se i učenici šestih razreda koristiti Facebookom.

Tablica 5. Razlike po školama

Test nezavisnih uzoraka

	Leveneov test jednakosti varijanci		t-test jednakosti aritmetičkih sredina					
	F	Stat. znač.	t	df	Stat. znač. (dvosmjerno)	Razlike aritmetičkih sredina	Std. pogreška razlike	Interval povjerenja razlike od 95%
								Donja granica
v7.1 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	1,610	,207	,664	124	,508	,056	,084	-,111
			,662	120,696	,509	,056	,085	-,112
v7.2 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,471	,494	,299	124	,766	,036	,122	-,204
			,298	120,311	,766	,036	,122	-,205
v7.3 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	1,786	,184	-,075	124	,940	-,009	,121	-,248
			-,075	118,066	,940	-,009	,122	-,250
v7.4 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,726	,396	2,491	124	,014	,268	,108	,055
			2,498	123,823	,014	,268	,107	,056
v7.5 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	1,359	,246	,507	124	,613	,048	,096	-,141
			,511	123,833	,611	,048	,095	-,139
v7.6 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,059	,808	-,463	124	,645	-,059	,128	-,312
			-,463	123,617	,644	-,059	,128	-,311
v7.7 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,668	,415	,227	124	,821	,029	,127	-,222
			,226	121,122	,821	,029	,127	-,223
v7.8 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,048	,828	-,203	124	,840	-,026	,127	-,277
			-,203	122,630	,840	-,026	,127	-,277
v7.9 Pretpostavka da su varijance iste Pretpost. da su varijance različite	,069	,794	-1,712	124	,089	-,197	,115	-,425
			-1,700	117,209	,092	-,197	,116	-,426

Postoji statistički značajna razlika među školama v4 pri čemu je za učenike Osnovne škole Dragutina Tadijanovića iz Petrinje karakterističnije bavljenje sportom (Tablica 5). Razlog tome može biti više sadržaja i mogućnosti odabira između više sportova u školi. Škola na taj način može itekako utjecati na promicanje sporta. Dakako i posjedovanje školske dvorane, kao i zaposlenici koji održavaju u njoj treninge uvelike mogu doprinijeti povećanom zanimanju učenika za sport. Škola može organizirati kratka predavanja o promicanju sportova te osigurati besplatne treninge određenih sportova i na taj način potaknuti još veći broj učenika na bavljenje sportom koji je za djecu, kao i za odrasle, iznimno važan. Iako, zbog malog uzorka ovo možemo promatrati tek kao indiciju.

Tablica 6. Korelacije: školski uspjeh-parametrija

		v7.1	v7.2	v7.3	v7.4	v7.5	v7.6	v7.7	v7.8	v7.9
Uspjeh	Pearson Correlation	,002	,108	-,091	,067	,066	-,192	-,079	-,056	-,065
	Sig. (2-tailed)	,983	,227	,311	,456	,465	,031	,377	,533	,470
	N	126	126	126	126	126	126	126	126	126

Kao što je vidljivo iz tablice 6, postoji negativna korelacija između školskog uspjeha i provođenju slobodnog vremena na Facebooku, odnosno kako raste vrijednost varijable v7.6 (U slobodno vrijeme sam na Facebook-u) školski uspjeh opada.

Učenici koji koriste Internet u svrhu igre imaju slabiji školski uspjeh (Živković, Maršić, 2014) što vrijedi i za korištenje Facebooka jer on najčešće služi isključivo u svrhu zabave. Danas učenici sve više koriste Facebook, dok igre i ostali sadržaji na njemu učenicima privlače pozornost i „troše“ ogromne količine vremena kojeg učenici nisu ni svjesni. Tako im preostaje vrlo malo vremena za učenje što je na kraju vidljivo po školskom uspjehu.

7. ZAKLJUČAK

Brojni su znanstveni radovi na temu slobodnog vremena djece i mladih. To svakako nije iznenađujuće budući da je slobodno vrijeme važan segment njihovog života. Slobodno vrijeme je vrijeme u kojem su mladi podložni brojnim i različitim utjecajima, kako pozitivnim tako i onim negativnim. Različiti su načini na koje djeca i mladi provode svoje slobodno vrijeme.

Prema rezultatima provedenog istraživanja djeca osnovnoškolske dobi najviše slobodnog vremena provode družeći (igrajući) se s prijateljima, a najmanje čitajući knjige i koristeći se Facebook-om. Mogući razlozi zašto učenici u svoje slobodno vrijeme najmanje provode čitajući mogu biti nedovoljna zainteresiranost za književnost, zatim provođenje većine vremena pred računalom i na Internetu. Mediji, koji sve više zaokupljaju pažnju djece i mladih, također ne stavljaju knjigu u prvi plan i ne reklamiraju je dovoljno kako bi pažnju mladih skrenuli na čitanje.

Istraživanje je pokazalo i spolnu razliku u provođenju slobodnog vremena pa tako dječaci u svoje slobodno vrijeme veću prednost daju igricama na računalu ili playstation-u, dok djevojčice više čitaju knjige i pričaju na mobitel. Uz spolnu, istraživanje je pokazalo i dobnu razliku u provođenju slobodnog vremena - stariji učenici više od mlađih učenika provode slobodno vrijeme za računalom što je i razumljivo budući da su oni spretniji i informatički pismeniji od mlađih učenika. Istraživanjem je utvrđena negativna korelacija između školskog uspjeha i provođenja slobodnog vremena na Facebook-u - kako raste vrijeme koje učenici provode na Facebook-u tako njihov školski uspjeh opada. Zanimljiv je podatak i da su petrinjski učenici skloniji sportskim aktivnostima od učenika iz Duge Rese. Međutim, dobivene rezultate treba uzeti samo indikativno budući da je istraživanje provedeno na vrlo malom uzorku ispitanika i samo u dvije osnovne škole.

PRILOZI

Prilog 1

UPITNIK ZA UČENIKE

Upitnikom koji se nalazi pred Vama želi se saznati nešto više o Vašem načinu provođenja slobodnog vremena. Molim Vas, stoga, da pažljivo pročitate, razmislite i ispunite upitnik. Vaša anonimnost je osigurana, a svojim ćete iskrenim odgovorima pomoći u boljem razumijevanju područja koje želimo istražiti.

Unaprijed hvala!

1. Spol M Ž
2. Škola _____
3. Razred _____
4. Opći uspjeh na kraju prošle školske godine 1 2 3 4 5 (zaokruži)
5. Koliko dnevno imaš slobodnog vremena?
  - a) uopće nemam slobodnog vremena
  - b) manje od 30 min
  - c) 1 sat
  - d) između 1 i 2 sata
  - e) između 2 i 3 sata
  - f) 3 sata i više
6. Slobodno vrijeme provodim:
  - a) sam/a
  - b) s roditeljima
  - c) s prijateljima

7. Nakon što pažljivo pročitaš tvrdnje u navedenoj tablici **označi samo jedan odgovor križićem (+)** koji predstavlja tvoje mišljenje o njima.

Koliko se slažeš s određenom tvrdnjom?	nikad	ponekad	vrlo često
U slobodno vrijeme gledam TV (televiziju).			
U slobodno vrijeme čitam knjige.			
U slobodno vrijeme surfam Internetom.			
U slobodno vrijeme bavim se sportom.			
U slobodno vrijeme igram (družim) se s prijateljima.			
U slobodno vrijeme sam na Facebook-u.			
U slobodno vrijeme igram igrice (računalo, playstation...).			
U slobodno vrijeme pričam na mobitel.			
U slobodno vrijeme slušam muziku.			

8. U slobodno vrijeme radim nešto drugo (na crtu napiši što)

LITERATURA

1. Andrijašević, M. (2000). Slobodno vrijeme i igra. U M. Andrijašević (Ur.), *Slobodno vrijeme i igra* (str. 7 – 15). Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu sveučilišta u Zagrebu.
2. Anić, V. (2009). *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber
3. Clark, P. (2000). Equity: How Can We Use Effective Teaching Methods To Boost Student Achievement? [and] Equity: How Can We Enhance Conditions for Learning? [and] Equity: What Can We Do To Enhance School Climate? Preuzeto 2. svibnja 2016. iz <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED457315.pdf>
4. Đenović, J. (2010). Slobodno vrijeme djece i preventivni programi u sustavu odgoja i obrazovanja. U M. Flego (Ur.), *Dječja prava i slobodno vrijeme* (str. 35-38). Zagreb: Pravobranitelj za djecu.
5. Franković, D., Pregrad, Z., Šimleša P. (ur.) (1963). *Enciklopedijski rječnik pedagogije*. Zagreb: Matica hrvatska.
6. Ilić, A., Prlić, N. (2000). Slobodno vrijeme mladih u školi – kako ga vide mladi? *Napredak*, 141(4), 458 – 476.
7. Ilišin, V. (2001). Slobodno vrijeme. U Ilišin, V. (ur.), *Djeca i mediji: uloga medija u svakodnevnom životu djece* (str. 91-118). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
8. Janković, V. (1973). *Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi*. Zagreb: PKZ
9. Jelavić, M. (2010). Prava djece i slobodno vrijeme-što o tome govori Konvencija o pravima djeteta. U M. Flego (Ur.), *Dječja prava i slobodno vrijeme* (str. 11-16). Zagreb: Pravobranitelj za djecu.

10. Larson, R. W., Verma, S. (1999). How children and adolescents spend time across the world: work, play, and developmental opportunities. *Psychological Bulletin*, 125(6), 701-736.
11. Leburić, A., Relja, R. (1999). Kultura i zabava mladih u slobodnom vremenu. *Napredak*, 140(2), 175 – 183.
12. Mišigoj-Duraković, M. (2000). Biološki aspekti aktivnog provođenja slobodnog vremena. U M. Andrijašević (Ur.), *Slobodno vrijeme i igra* (str. 48-51). Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.
13. Negotić, M. (2000). Sportska igra – optimalna aktivnost u slobodnom vremenu djece i mladeži. U M. Andrijašević (Ur.), *Slobodno vrijeme i igra* (str. 94-97). Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.
14. Opačak, T. (2010). Dostupnost sadržaja slobodnog vremena djeci s teškoćama u razvoju. U M. Flego (Ur.), *Dječja prava i slobodno vrijeme* (str. 39-46). Zagreb: Pravobranitelj za djecu.
15. Opić, S., Đuranović, M. (2014). Leisure Time of Young Due to Some Socio – demographic Characteristics. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 159, 546 – 551.
16. Pećar-Mraković, I., Mraković, S. (2000). Pomanjkanje slobodnog vremena kao ograničavajući čimbenik igre djece i mladeži. U M. Andrijašević (Ur.), *Slobodno vrijeme i igra* (str. 44-48). Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.
17. Piko, B. F., Vazsonyi, A. T. (2004). Leisure activities and problem behaviours among Hungarian youth. *Journal of Adolescence*, 27(6), 717-730.
18. Previšić, V. (2000). Slobodno vrijeme između pedagogijske teorije i odgojne prakse. *Napredak*, 141(4), 403 – 410.

19. Prskalo, I. (2007). Kineziološki sadržaji i slobodno vrijeme učenica i učenika mlađe školske dobi. *Odgojne znanosti*, 9(2), 319 – 331.
20. Puljiz, S. (2010). Uloga obitelji u provođenju slobodnog vremena djece i programi Centra za djecu, mlade i obitelj Velika Gorica. U M. Flego (Ur.), *Dječja prava i slobodno vrijeme* (str. 21-28). Zagreb: Pravobranitelj za djecu
21. Puževski, V. (2000). Svjedočanstvo o pokušajima brige o slobodnom vremenu u našim školama. *Napredak*, 141(4), 441 – 447.
22. Raboteg – Šarić, Z., Sakoman, S., Brajša – Žganec, A. (2002). Stilovi roditeljskoga odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih. *Društvena istraživanja*, 11 (2-3), 239 – 263.
23. Ranogajec, J. (1971). Kreativnost učenika u slobodnom vremenu u osnovnoj školi s produženim boravkom. U M. Bročić, et al (Ur.), *Kreativnost mladih i slobodno vrijeme*. (str. 174 – 178). Zagreb: Zavod za unaprjeđivanje osnovnog obrazovanja.
24. Reić Kukoč, B., Pezo, A. (2010). Uloga lokalne zajednice u ostvarivanju prava djece na kvalitetno slobodno vrijeme. U M. Flego (Ur.), *Dječja prava i slobodno vrijeme* (str. 29-34). Zagreb: Pravobranitelj za djecu.
25. Rosić, V. (2005). *Slobodno vrijeme – slobodne aktivnosti*. Rijeka: Naklada Žagar.
26. Valjan Vukić, V. (2013). Slobodno vrijeme kao „prostor“ razvijanja vrijednosti učenika. *Magistra ladertina*, 8(1), 59 – 73.
27. Vidulin – Orbanić, S. (2008). Fenomen slobodnog vremena u post modernom društvu. *Metodički obzori*, 3(2), 18 – 25.
28. Vukasović, A. (2001). *Pedagogija*. Zagreb: HKZ „MI“

29. Vukasović, A. (2000). Sve veća važnost odgoja u slobodnom vremenu. *Napredak*, 141(4), 448 – 457.
30. Živković, V. i Maršić, T. (2014.). Povezanost učeničkog pretraživanja nastavnih sadržaja na Internetu sa školskim uspjehom. Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, 5(1), 123-131. Preuzeto 18. siječnja 2016. iz: <http://hrcak.srce.hr/127014>.

Kratka biografska bilješka

Doris Čunović rođena je 08. travnja 1993. godine u Karlovcu. Nakon završene osnovne škole u Dugoj Resi, 2007. godine upisuje opću gimnaziju u Dugoj Resi. Godine 2011. upisuje učiteljski studij na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek u Petrinji.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Doris Čunović izjavljujem da sam ovaj rad izradila samostalno uz potrebne konzultacije, savjete i uporabu navedene literature.

Potpis:
